

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI,
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SLAVISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
KOMENTOVANÝ PŘEKLAD
ODBORNÉHO TEXTU
COMENTATED TRANSLATION
OF TECHNICAL TEXT

Vypracoval: Jan Hlobil

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

Olomouc, 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů.

V Olomouci dne

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval vedoucí mé bakalářské práce doc. Mgr. Jitce Komendové, Ph.D. za vstřícnost a pomoc i v této náročné době. Taktéž bych rád poděkoval své snoubence, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	6
1. FUNKČNÍ STYL ODBORNÝ	7
1.1. ZNAKY FUNKČNÍHO STYLU ODBORNÉHO.....	7
1.2. KLASIFIKACE FUNKČNÍHO STYLU ODBORNÉHO	7
1.3. SYNTAKTICKÁ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU.....	7
1.4. MORFOLOGICKÁ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU.....	8
1.5. LEXIKÁLNÍ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU.....	8
1.6. KOMPOZICNÍ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU.....	9
1.7. ODBORNÝ FUNKČNÍ STYL V RUSKÉM JAZYCE.....	9
2. FUNKČNÍ STYL PUBLICISTICKÝ	11
2.1. FUNKCE FUNKČNÍHO STYLU PUBLICISTICKÉHO	11
2.2. KLASIFIKACE FUNKČNÍHO STYLU PUBLICISTICKÉHO	11
2.2.1. Zpravodajské, informativní a žurnalistické texty.....	11
2.2.2. Publicistické – analytické texty.....	12
2.2.3. Literární – beletristické texty	12
2.3. SYNTAKTICKÁ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU.....	12
2.4. MORFOLOGICKÁ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU	13
2.5. LEXIKÁLNÍ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU.....	13
2.5.1. Automatizace výrazu	13
2.5.2. Aktualizace výrazu.....	13
2.6. PUBLICISTICKÝ FUNKČNÍ STYL V RUSKÉM JAZYCE	14
3. SPOLEČNÉ RYSY, PROLÍNÁNÍ STYLŮ	15
4. PROBLEMATIKA PŘEKLADU OBECNĚ	17
4.1. CÍL PŘEKLADU.....	17
4.2. EKVIVALENCE V PŘEKLADU	17
4.3. PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY	18
4.3.1. Lexikální transformace	18
4.3.2. Gramatické transformace	18
5. PRAKTICKÁ ČÁST – PŘEKLAD ODBORNÉHO TEXTU	20
6. ANALÝZA PŘEKLÁDANÉHO TEXTU	34
6.1. CHARAKTERISTIKA PŘEKLÁDANÉHO TEXTU	34
6.2. KOMPOZICE TEXTU.....	34

6.3.	SYNTAKTICKÁ ROVINA.....	35
6.4.	MORFOLOGICKÁ ROVINA.....	35
6.5.	LEXIKÁLNÍ ROVINA.....	36
6.6.	PROBLEMATIKA PŘEKLADU TERMÍNU, NÁZVU INSTITUCÍ.....	36
6.6.1.	Překlad termínů.....	36
6.6.2.	Překlad názvů institucí a států.....	37
	ZÁVĚR.....	38
	РЕЗЮМЕ.....	39
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	42
	SEZNAM PŘÍLOH	42
	ANOTACE.....	60

ÚVOD

Tato bakalářská práce má za úkol osvětlit rozdíly mezi odborným a publicistickým stylem a zároveň provést překlad článku s následnou analýzou textu.

První kapitola nás postupně uvede do problematiky odborného funkčního stylu, určí jeho funkci a cíl. Poté zmíníme základní rysy odborného funkčního stylu, které jej odlišují od funkčního stylu publicistického, který bude taktéž součástí této práce. Následně odborný text analyzujeme ve čtyřech rovinách – syntaktické, morfologické, lexikální a nakonec kompoziční. V závěru se budeme zabývat výkladem odborného stylu v ruském jazyce.

Druhá kapitola bude zkoumat funkční styl publicistický. Stejně jako v kapitole první určíme funkci a klasifikujeme tento styl dle odborné literatury. Poté se budeme na text dívat ze tří různých úhlů pohledu, a to syntaktické roviny, morfologické a lexikální. Závěrem představíme pohled na publicistický styl z hlediska ruštiny s jeho základními rysy.

V následující kapitole vysvětlíme několik bodů ohledně problematiky překladu. Začneme od samotného cíle překladu, následně se budeme zabývat jedním z nejtěžších úkolů překladatele, a to ekvivalencí v překladu. Závěrem uvedeme několik překladatelských postupů, nejprve z pohledu lexiky a poté gramatiky.

Pátou část naší práce tvoří praktická část. Cílem této praktické části bude překlad odborného textu, který pojednává o rozvoji Arktidy s cílem těžby nerostných surovin. Autor často zmiňuje pojmy jako globalizace, ekologie či světová spolupráce. Konstatuje totiž, že bez spolupráce zainteresovaných zemí a institucí nebude možné dojít ke kýženému cíli, a to zdravému rozvoji Arktidy.

Poslední části naší práce bude analýza překládaného textu. Ten nejprve obsahově charakterizujeme, následně poukážeme na rysy odborného stylu v rovině kompoziční, syntaktické, morfologické a lexikální. Závěr této práce bude tvořit problematika překladu termínů a názvu institucí, doplněna příklady z textu.

1. FUNKČNÍ STYL ODBORNÝ

Odborný funkční styl je typickým stylem veřejné jazykové komunikace, cílem je zveřejnění získaných poznatků. Odborné texty jsou především v psané formě, protože plná příprava takového textu je možná pouze v psané formě. V ústní formě se vyskytuje pouze jako přednáška či referát, jsou tedy předem připraveny písemně nebo alespoň v bodech a často je autor předčítá.

1.1. ZNAKY FUNKČNÍHO STYLU ODBORNÉHO

- forma projevu: monologická, dialog pouze v některých žánrech
- situačně nezakotvené projevy směřující k nadčasovosti
- nociónální povaha – přesně vymezený cíl sdělení, dominance faktů, logická argumentace
- odborný projev může nést prvky subjektivního zabarvení autora
- ve starších pracích projevy subjektivity tlumeny, osobnost tvůrce anonymizována
- v současnosti se prosazuje odborné vyjadřování se subjektivně hodnotícími složkami
- důležitým faktorem jsou citace pramenů¹

1.2. KLASIFIKACE FUNKČNÍHO STYLU ODBORNÉHO

V rámci odborného stylu se dnes běžně odlišuje styl vědecký (teoretický), styl prakticky odborný, tj. odborný v užším smyslu, jenž má modifikace například ve stylu hospodářském, právním, vojenském, dále styl populárně naučný. Uvažuje se také o stylu učebním či esejistickém. Tyto styly se označují jako tzv. sekundární. Jejich množina je neomezená, jelikož mohou vzniknout styly nové, a to díky modernizaci a rozvoji obecně. Pro každý z nich je možno dojít analýzou konkrétních komunikátů k nalezení určitých specifik stylové normy.²

1.3. SYNTAKTICKÁ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU

Syntaktické prostředky jsou knižního charakteru a užívají se nejen v odborném stylu, ale také i v jiných funkčních stylech jako jsou umělecké a publicistické projevy. V těchto případech mohou mít ale jinou funkci. Jejich hlavní funkcí

¹ ČECHOVÁ, Marie. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003. s. 178. ISBN 80-86642-00-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d2e4ece0-621d-11e5-81eb-001018b5eb5c>.

² KRČMOVÁ, Marie. Odborný styl. Czechency.org [online]. 2017 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ODBORN%C3%9D%20STYL>.

v odborném stylu je zhuštění a zestručnění vyjádření. Dalším znakem je, že jádrem je jazykový prvek jmenného charakteru (podstatné nebo přídavné jméno). Dále se používají tyto prostředky: konstrukce s přičestími minulými nebo trpnými; konstrukce s podstatným jménem slovesným, s dějovým jménem, s infinitivem nebo pasivní konstrukce; některé typy přístavku; spojky a spojkové výrazy; některé pádové vazby a předložkové výrazy.³

1.4. MORFOLOGICKÁ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU

Morfologickou stránku zejména psaného odborného komunikátu charakterizuje především jeho spisovnost. V rámci spisovného jazyka pak zde najdeme některá specifika ve frekvenci jednotlivých slovních druhů a jejich kategorií.⁴ Detailnější poznatky najdeme například v knize Jaroslava Jelínka Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce z roku 1961. Jsou zde zvlášť pojednávány texty popularizující a odborné. Například v odborných textech je silný podíl substantiv (32,9 %). Adjektiv je dokonce relativně více než v textech jiných (16,25 %). Sloves je naopak méně (14,15 %) a relativně vysokou frekvenci mají předložky – 10,73 %.⁵

Z důvodu co největší objektivity se u odborných textů zcela potlačuje emocionalita a expresivita. Od substantiv po numeralia se nejčastěji užívá genitiv, u verb se setkáváme především s 3. osobou jednotného čísla či 1. osobou čísla množného, a to z důvodu používání autorského plurálu.⁶

1.5. LEXIKÁLNÍ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU

Jazyk odborného stylu je spisovný. Díky potlačení emocionality a exprese je slovní zásoba neutrálního charakteru a je tvořena především odbornými výrazy. Text je z velké části tvořen termíny.⁷ Termínem se z hlediska lexikologie rozumí takové

3 HUBÁČEK, Josef. Učebnice stylistiky: vysokošk. učebnice pro posl. pedagog. fakult, stud. učitelství v 1.-4. roč. zákl. školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 62. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:094f2140-4cf8-11e6-ad5e-5ef3fc9bb22f>.

4 ČECHOVÁ, Marie. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003. s. 184. ISBN 80-86642-00-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d34dc0d0-621d-11e5-81eb-001018b5eb5c>.

5 JELÍNEK, Jaroslav, TĚSITELOVÁ, Marie a BEČKA, Josef Václav. Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. s. 33-35. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:46bdf810-362d-11e3-b79f-5ef3fc9bb22f>.

6 KNITTLOVÁ, Dagmar. K teorii i praxi překladu. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. s. 136-152. ISBN 80-244-0143-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:27383d00-7b98-11e4-8ce5-005056827e52>.

⁷ tamtéž

pojmenování, které je v rámci disciplíny jednoznačným pojmenováním pojmu oboru. Termíny se od výrazů neterminologických liší mj. tím, že k jejich porozumění je třeba určitého vzdělání v oboru nebo přinejmenším zkušenosti.

Termíny nejsou jediným rysem lexika odborné komunikační sféry. Mezi jiné patří například zvýšený podíl slov přejatých či tendence k nominalizaci, tj. k relativně vyšší vyššímu podílu substantiv a nominálních frází.⁸Zároveň se užívá množství zkratk.

1.6. KOMPOZICNÍ ROVINA ODBORNÉHO TEXTU

Kompozice odborných textů je typicky velmi dobře promyšlená. Důvodem je to, že samotné tvorbě textu předchází přípravná fáze, kdy autor nebo kolektiv autorů shromažďují odborné informace a podklady pro samotný proces psaní textu.

Kompozici rozlišujeme na horizontální a vertikální. V horizontální linii text členíme na odstavce, úseky a kapitoly. Kapitoly i odstavce bývají často velmi monotematické a koheznost textu je propracovaná většinou pomocí aluze, parafráze či citace s podobnou tematikou. Základním slohovým postupem bývá postup výkladový, ale uplatňuje se i postup úvahový či odborný popis. Linie vertikální je o něco složitější. Vedle základního textu se zde uplatňuje také vedlejší pásmo s doplňujícím textem, jako jsou právě seznamy odborných pramenů, citace a parafráze. Text může být také členěn pomocí jiného typu písma, např. kurzívy, tučného písma, nadpisů apod.⁹

1.7. ODBORNÝ FUNKČNÍ STYL V RUSKÉM JAZYCE

V ruském jazyce se odborný styl charakterizuje podobně jako v češtině, tedy: odborný styl je stylem vědeckých článků, studií, učebnic apod., jehož cílem je co možná nejpřesněji vysvětlit jevy kolem nás a poukázat na vzájemné vztahy mezi nimi, objasnit zákonitosti historického rozvoje a předat nám danou informaci.

Mezi hlavní rysy tohoto stylu patří:

- logické členění textu
- jednoznačnost a přesnost využití lexiky
- konkrétnost a objektivnost autora
- termíny, které tvoří mnohdy až pětinu lexiky daných textů

⁸ ČECHOVÁ, Marie. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003. s. 184-185. ISBN 80-86642-00-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:322bc110-3cdf-11e5-8851-005056827e51>.

⁹ tamtéž s. 179-181.

- vědecká frazeologie
- složité větné konstrukce¹⁰

Co se týče typických gramatických vlastností, má jich tento styl hned několik:

- jmenný charakter – převládají podstatná jména slovesná dějová
- značná většina sloves se používá v přítomném čase a je nedokonavého vidu
- přechodníky a příčestí zastávají roli tzv. syntaktických kondenzátorů
- využívání složitých předložek¹¹

¹⁰ NEDOMOVÁ, Zdeňka a Katedra slavistiky. Funkcional'naja stilistika ruskogo jazyka =: (Funkční stylistika ruského jazyka). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 59. ISBN 978-80-7368-793-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:302802d0-1e22-11e8-8ee4-005056825209>.

¹¹ ŽVÁČEK, Dušan. Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad). Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. s. 17. ISBN 80-7067-489-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:938f0880-cfbd-11e3-93a3-005056825209>.

2. FUNKČNÍ STYL PUBLICISTICKÝ

K osamostatnění publicistického stylu došlo v roce 1957 vydáním knihy Jelínka *O jazyce a stylu novin*, kde byl obšírně charakterizován a bohatě doložen materiálem.¹² Funkční styl publicistický je styl masových médií. Jeho funkcí je informovat příjemce o aktuálních událostech ve společnosti (v politice, ekonomice, kultuře) a zároveň ovlivňovat jejich názory a působit na city.

Funkce projevů publicistického stylu je informační, přesvědčovací a získávací. Autor často zastupuje jeden z názorů na určitou věc a snaží se příjemce ovlivnit ve prospěch tohoto názoru.

Publicistický styl je velmi dynamický, tzn., že se rychle mění podle situace ve společnosti.¹³

2.1. FUNKCE FUNKČNÍHO STYLU PUBLICISTICKÉHO

Obecnou funkcí tohoto stylu je informovat a přesvědčovat, ale právě v těchto aspektech se styl zpravodajský (žurnalistický) liší od stylu publicistického. Žurnalistika má čtenáře informovat, kdežto publicistika také formovat. Zahrnuje tedy apel na čtenáře, působí nejen intelektuálně, ale i na vůli, někdy i na city.

Získávací, přesvědčovací funkce je pro publicistické projevy specifická.

Vzhledem k tomu, že se publicistika obrací na nejširší veřejnost, je dalším důležitým požadavkem na publicistický projev obecná přístupnost a srozumitelnost. Odborné termíny se často nahrazují opisy, pojmově jsou tyto texty méně náročné.¹⁴

2.2. KLASIFIKACE FUNKČNÍHO STYLU PUBLICISTICKÉHO

Odborná literatura klasifikuje publicistické texty na:

2.2.1. Zpravodajské, informativní a žurnalistické texty

Takové texty podávají věcné a faktografické informace o nových a aktuálních jevech a událostech. Text se vyznačuje pojmovostí, i když je proti stylu odbornému méně vyhraněný. Zpravodajská sdělení se snaží o co největší rychlost v podání

¹² KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. Překlad a překládání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 189. ISBN 978-80-244-2428-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c1ba5710-5759-11e7-a7b7-005056827e51>.

¹³ MINÁŘOVÁ, Eva. Žurnalistický styl. Czechency.org [online]. 2017 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDURNALISTICK%C3%9D%20STYL>.

¹⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. Překlad a překládání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. s. 190. ISBN 978-80-244-2428-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c1d495d0-5759-11e7-a7b7-005056827e51>.

informací, autoři jsou omezeni časem. Charakteristický pro zpravodajský žurnalistický styl je slohový postup informační.¹⁵ K základním zpravodajským útvarům patří zpráva, oznámení, inzerát, komuniké, publicistický inzerát (na pomezí mezi stylem zpravodajským a publicistickým), reportáž.

2.2.2. Publicistické – analytické texty

Texty analytického publicistického stylu rovněž zprostředkovávají předání informací, ale jejich autoři také analyzují, komentují a hodnotí. Publicisté pátrají po souvislostech, příčinách a důsledcích, a proto lze texty publicistického stylu vymezit jako publicistický styl analytický. V rámci něho se v současnosti rozvíjí specifický typ publicistiky, investigativní publicistický styl.

K publicistickým analytickým žánrům řadíme: úvodník, komentář, glosu, novinářský posudek, dále pak žánry vykazující přesahy ke stylům jiným, např. novinářská recenze a kritika, interview apod.

2.2.3. Literární – beletristické texty

Ve srovnání s ostatními ho nejvíce charakterizuje nárůst beletrizace vyjadřování a subjektivita. Záměrná snaha k aktualizaci formální stránky vede k ozvláštňení jazyka obrazným vyjádřením skutečnosti pomocí metafor, metonymií, synekdoch, personifikací apod. Do popředí vstupují individuální rysy původce projevu, který odhaluje svůj subjektivní styl a pohled.

Vedle funkce informativní a ovlivňovací plní také funkci estetickou.

Kompozice publicistických beletristických textů vychází ze slohového postupu vyprávěcího (fejton) nebo popisného (beletrizovaná reportáž), jindy je uplatňován postup informační – črta, sloupek. Od čistě beletristických literárních útvarů se liší svou konkrétností.¹⁶

2.3. SYNTAKTICKÁ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU

Základním požadavkem je nekomplikovat text příliš dlouhými souvětími. Pouze některé analytické a beletristické útvary publicistického stylu pracují se složitější větnou stavbou, avšak i tam je patrná snaha střídat košaté konstrukce krátkou,

¹⁵ ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. Současná stylistika. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 263. ISBN 978-80-7106-961-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc363610-ef79-11e4-9ebc-005056825209>.

¹⁶ tamtéž, s. 268.

údernou větou. Hojně jsou věty tázací, zejména řečnické otázky, často jsou vidět i výpovědi neukončené.

2.4. MORFOLOGICKÁ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU

Marie Čechová ve svém díle uvádí, že styl projevu bývá ovlivněn už rozložením a využitím druhů slov a jejich frekvencí. V publicistických textech mají vysokou frekvenci slovesa, která ovlivňují dynamičnost a staticnost textu. Ve velké míře jsou zde dále zastoupena substantiva, adjektiva a adverbia. Častý je také výskyt číslovek, které slouží k přesnému vyjádření statistických údajů. Naopak částice či citoslovce, které dodávají textům expresivní charakter, se vyskytují velmi ojediněle.¹⁷

2.5. LEXIKÁLNÍ ROVINA PUBLICISTICKÉHO TEXTU

Ze dvou základních požadavků na publicistiku – totiž informovat a získat adresáta pro určitý názor – přímo vyplývají dva jazykové postupy, na nichž je velká většina publicistických textů založena: automatizace a aktualizace výrazů.

2.5.1. Automatizace výrazu

Jinak také nazývána ustalováním výrazových prostředků. Takové výrazové prostředky usnadňují formulaci myšlenek a tím zvyšují rychlost a pohotovost vyjadřování.¹⁸ Například *brány se otevřely, ochlazení vztahů, prolomit ledy*.

2.5.2. Aktualizace výrazu

Aktualizaci můžeme chápat jako užití nového, neobvyklého výrazu, který slouží k upoutání čtenáře. Užitím aktualizovaných jevů se více projevuje osobitost výběru výrazových prostředků.

V průběhu času se rozdíl mezi aktualizovanými a automatizovanými výrazy stírají, protože se aktualizovaný výraz automatizuje.¹⁹ Avšak automatizace výrazů zůstává doménou

¹⁷ ČECHOVÁ, Marie. Stylistika současné češtiny. Praha: ISV, 1997. s. 85. ISBN 80-85866-21-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:80d3abd0-f081-11e3-a2c6-005056827e51>.

¹⁸ BEČKA, Josef Václav a ŠMERDA, Ondřej. Česká stylistika. Praha: Academia, 1992. s. 42. ISBN 80-200-0020-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fe9f95e0-d01c-11e3-85ae-001018b5eb5c>.

¹⁹ MINÁŘOVÁ, Eva. Automatizace. *Czechency.org* [online]. 2017 [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDURNALISTICK%C3%9D%20STYL#automatizace>.

spíše odborného stylu, protože výraz by měl být přesný a jednoznačný především ve vědecké terminologii.²⁰

2.6. PUBLICISTICKÝ FUNKČNÍ STYL V RUSKÉM JAZYCE

Co se týče funkčního stylu publicistického, jeho charakteristika je v ruštině formulována následovně: publicistický styl je funkční styl, který má funkci přesvědčovací a informativní. Vyznačuje se častým používáním slovní zásoby a frazeologií z oblasti společensko-politické, dále také žánrovou rozmanitostí a s tím spojeným využíváním rozmanitých jazykových prostředků.

Mezi hlavní rysy tohoto stylu patří:

- stručnost, avšak nasycenost textu
- srozumitelnost – jednoduchá lexika a větná skladba
- emocionálnost
- společensko-politická lexika a frazeologie
- využívání klišé, mluvnických stereotypů
- eliptické věty – bez použití sloves
- směšování rysů publicistického stylu s rysy ostatních stylů
- využívání obrazných pojmenování – řečnické otázky, inverze apod.²¹

²⁰ BEČKA, Josef Václav a ŠMERDA, Ondřej. Česká stylistika. Praha: Academia, 1992. s. 42. ISBN 80-200-0020-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fe9f95e0-d01c-11e3-85ae-001018b5eb5c>.

²¹ NEDOMOVÁ, Zdeňka a Katedra slavistiky. Funkcional'naja stilistika ruskogo jazyka =: (Funkční stylistika ruského jazyka). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 93. ISBN 978-80-7368-793-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:335af340-1e22-11e8-8ee4-005056825209>.

3. SPOLEČNÉ RYSY, PROLÍNÁNÍ STYLŮ

Společných rysů mají styly odborný a publicistický mnoho, jelikož se spolu ať už ve větší či menší míře vyvíjely a přebíraly od sebe některé výrazy.

V následující tabulce lze vidět hlavní rysy obou stylů.²²

Odborný styl
<ul style="list-style-type: none">• plní funkci odborně sdělnou• neuplatňuje se citlivost• poskytuje hlubší odborné poučení• věcná správnost• objektivnost• úplnost, přesnost, využití faktů• přehlednost, jednoznačnost• výskyt odborné terminologie• zhuštěnost• důkladná připravenost

Publicistický styl
<ul style="list-style-type: none">• plní funkci získávací, přesvědčovací, informativní• všeobecná přístupnost a srozumitelnost• pravdivost a přesvědčivost• objektivnost• aktuálnost• poutavost• důkladná připravenost• využití faktů

²² Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. Cesky-jazyk.cz [online]. 2012 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/funkcni-styly/#axzz6qauvvVce>.

Po porovnání stylů odborného a publicistického vychází hned několik skutečností. Nejprve poukážeme na rysy, které jsou naprosto odlišné.

Na rozdíl od stylu odborného se v publicistických textech nepotkáme s množstvím odborné terminologie. Tyto texty jsou charakteristické především svou přístupností a srozumitelností, čímž dokáží působit na širší publikum.

Co se týče rysů společných, můžeme začít od samotné funkce obou stylů. Hlavní funkcí obou stylů je informovat čtenáře o dané problematice. Společnou mají také objektivnost, která je důležitá jak v textech odborných, tak v textech publicistického charakteru. Jedním ze základních principů odborných textů je také využívání faktů, což samozřejmě platí i pro žurnalisty, kteří tímto lépe zaujmou své čtenáře. Nakonec je to důkladná připravenost textu, která je pro oba styly velice důležitá.²³

²³ tamtéž.

4. PROBLEMATIKA PŘEKladU OBECNĚ

4.1. CÍL PŘEKladU

Cílem překladau obecně je přenesení informace z jednoho jazyka do jazyka druhého, přičemž je žádoucím faktorem zachování myšlenky autora původního textu. Žádoucí je také přítomnost tvůrčí invence z pohledu překladatele, zejména v textech uměleckých. Naopak u odborných textů je primárním cílem podat jasnou, přesnou a úplnou informaci, která je logicky strukturována a její autor nepřidává textu žádnou emocionalitu.²⁴

4.2. EKVIVALENCE V PŘEKladU

Hlavním úkolem překladau je co nejpřesněji zprostředkovat informace z textu v původním jazyce (dále jen PJ) do jazyka cílového (dále jen CJ). Dalším úkolem je výběr co nejvhodnějších jazykových prostředků k zachování stylu a cíle původního textu. V tomto směru je třeba uvést dva pojmy – ekvivalence a adekvátnost. Ekvivalence bývá využívána především v kratších úsecích textu, adekvátnost naopak v rozsáhlejších úsecích či dokonce v celých uměleckých dílech. Pokud má překladatel k dispozici slovníkové ekvivalenty a překlad je tedy tzv. doslovný, mluvíme o ekvivalenci přímé. Problematika ekvivalence je ovšem složitá disciplína a v praxi se přímá ekvivalence tolik nevyskytuje. V opačném případě musí překladatel vhodně kombinovat a volit různé druhy ekvivalentů. Žváček rozlišuje tři druhy ekvivalentů:

1. přímé – mezi výrazovými prostředky PJ a CJ je shoda, využíváme přímé ekvivalenty a překlad může být až doslovný
2. kontextové – překladatel má na výběr z několika možných ekvivalentů, ze kterých si podle kontextu vybírá
3. funkční – pokud v CJ jazykové prostředky chybí, nastupuje funkční ekvivalent, tj. jednotka, která i přes jinou strukturu zachová význam původního jazykového prostředku²⁵

²⁴ GROMOVÁ, Edita, HRDLIČKA, Milan a VILÍMEK, Vítězslav. Antologie teorie odborného překladau: (výběr z prací českých a slovenských autorů). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. s. 71. ISBN 978-80-7368-801-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d6bbc800-7b9e-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.

²⁵ ŽVÁČEK, Dušan. Kapitoly z teorie překladau I: (odborný překlad). Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. s. 23-24. ISBN 80-7067-489-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a32af1b0-c14d-11e3-aec3-005056827e52>.

4.3. ПРÉKLADATELSKÉ POSTUPY

Jako nejčastější překladatelský postup zmiňuje Žváček transformaci. Transformace je lingvistická či syntaktická operace, při které se určité sdělení převádí do jiného jazyka za podmínky, že zůstane zachován jeho lexikální obsah a invariant, což je obecný obsah informace, který je obsažen ve všech jazykových transformacích.

Transformace můžeme dělit na:

4.3.1. Lexikální transformace

Lexikální transformace je operace, při níž se zaměňuje lexikální jednotka PJ jednotkou s jinou sémantickou motivací

Určujeme základní poddruhy lex. transformací:

- diferenciace a konkretizace

В полном разгаре страда деревенская.

Do češtiny lze slovo *страда* přeložit pouze: *letní práce v období koseby, žatvy, úborůk chléba*. Situační kontext ukáže, že jsou to *žňové práce*.

Z toho důvodu překladatel nahradí široký pojem „*letní rolnické práce*“ pojmem „*Žňové práce na vesnici jsou v plném proudu*“

- generalizace

Професорско-преподавательские коллективы тщательно анализируют итоги учебного года.

Pomocí generalizace převedeme větu obecnějším výrazem.

Učitelské kolektivy pečlivě analyzují výsledky školního roku.

- rozšíření pojmu (sémantický vztah přenášení významu metaforou a metonymií)

Табор уходит в небо.

Cikáni jdou do nebe.

- transformace pomocí antonym

Мало производится высококачественных продуктов.

Pomocí negace poté překládáme:

Непроизводит се достаточное количество высококачественных продуктов.

4.3.2. Gramatické transformace

Gramatická transformace je operace, kdy se jedna věta změní v jinou, přičemž zůstane zachována lexikální náplň.

Existuje velké množství různých gramatických transformací, které jsou vyvolány různou jazykovou strukturou obou jazyků:

- záměna trpných konstrukcí činnými

Нам надо было прийти раньше.

Museli jsme přijít dříve.

- transpozice – záměna slovních druhů

процесс производства - výrobní proces

Лес – организм безсловесный.

Les je organismus, který nemluví.

- záměna multiverbizačních pojmenování

Vznikají transformací jednoslovného pojmenování. Multiverbizační pojmenování lze překládat dvojím způsobem.

подвергать анализу - provádět analýzu/analyzovat

- slovosledné transformace

Mezi jazyky existují rozdíly ve slovosledu, které musí překladatel respektovat, aby překlad nepůsobil nepřirozeně.

Тем самым Чешская Республика входит в число самых богатых курортами государств.

Proto patří Česká republika ke státům velmi bohatým na lázeňská místa.²⁶

²⁶ ŽVÁČEK, Dušan. Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad). Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. s. 27. ISBN 80-7067-489-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a32af1b0-c14d-11e3-aec3-005056827e52>.

5. PRAKTICKÁ ČÁST – PŘEKLAD ODBORNÉHO TEXTU

Arktida jako bifurkační bod ve vývoji světového míru

Ivan Ivanovič Mazur

2010

Autor článku pokládá Arktidu za jeden z klíčových bodů protínání různých zájmů v celosvětovém rozvoji. Již dohledná budoucnost je závislá na tom, jak budou tyto zájmy realizovány. Taková situace možných cest vývoje, která se v synergetice nazývá bifurkačním bodem, je spojena s trajektorií dalšího rozvoje polární oblasti, světovými integračními tendencemi, prioritami hlavních aktérů světové ekonomiky a politiky v polárním regionu a národními zájmy polárních i dalších států. Procesy globalizace poukazují na problémy suverenity států, ustanovení jejich jurisdikce nad přírodními zdroji a dopravními trasami a celkově problémy udržitelného rozvoje arktického regionu.

Arktida zaujímá jedno z prioritních míst v programech celosvětové agendy a její geopolitická a ekonomická role ve světě nepřetržitě roste. Dlouhodobá pozornost mnoha zemí světa je věnována právě tomuto regionu. Během padesáti let se Arktida může stát největší zásobárnou energetických zdrojů a klíčovým dopravním uzlem celé planety. Díky novým možnostem a investičním zdrojům k realizaci rozsáhlých arktických programů je 21. století často nazýváno Stoletím Arktidy. Ohromná přírodní bohatství, potencionální zdroje ropy a zemního plynu a také tranzitní příležitosti, činí z kontroly polárního regionu geopolitickou prioritu pro mnoho států moderního světa.

Změny, které probíhají v Arktidě od počátku 21. století, mají globální následky pro světovou ekonomiku a politiku. Především proto je Arktida jedním z bifurkačních bodů v celosvětovém rozvoji. S procesem bifurkace jsou spojeny také směry dalšího rozvoje arktického regionu, světové integrační tendence, priority hlavních aktérů světové ekonomiky a politiky v polární oblasti, ale také národní zájmy polárních i dalších států.

Globalizace v Arktidě

Koncem 20. století napjaté vztahy mezi zeměmi „studené války“ vystřídala snaha o mezinárodní a regionální spolupráci. Dříve v arktické geopolitice převládaly otázky národní bezpečnosti a také vojenské a obranné aspekty. Nyní se však na první místo posunuly ekonomické a humanitární problémy. Podobné tendence se vyskytují také při spolupráci v oblasti životního prostředí, vnitřních záležitostí či ve vědeckých výzkumech apod. Změna ve vztazích Arktidy s okolním světem je spojena s tím, že vojensko-strategická role regionu byla doplněna strategickou rolí ve světové ekonomice, a to především díky množství přírodních zdrojů a budování mezinárodních integrovaných dopravních uzlů. Ekonomika severu se stále více připojuje ke globálnímu systému a její význam roste díky rozšiřování poptávky po strategických minerálech, ropě, zemnímu plynu, zesílení zájmu nadnárodních korporací, a také díky rozvoji technologií, které usnadňují přístup ke zdrojům surovin. Integrace při vytváření moderní infrastruktury je většinou regulována národními programy, které předpokládají zapojení nadnárodních korporací do realizace projektů.

Přestože je Arktida typická svou osobitou regionální dynamikou, generovanou politickými změnami po studené válce, nemůže být izolována od globálního rozvoje. V Arktidě jsou mezinárodní vztahy založeny na mezivládní a meziregionální spolupráci. Oblast je ve velké míře zapojena do procesů globalizace, avšak ukazuje také jasné známky regionalizace. Mezinárodní spolupráce se v Arktidě rozšířila na několika úrovních. Kromě vládní spolupráce v rámci Arktické rady zahrnuje nové formy interakce mezi nativními obyvateli, regionálními vládami, členy parlamentu a také nevládními, vědeckými, vzdělávacími a kulturními organizacemi. Orientace na sociální stabilitu a ekologickou udržitelnost je charakteristická pro nový geopolitický přístup, který může Arktidě napomoci získat vlivné postavení na mezinárodní scéně, především v otázkách ekologie.

V procesech globalizace a řešení problémů souvisejících se suverenitou států, ustanovením jurisdikce nad přírodními zdroji, dopravními trasami a také režimem vojensko-strategické účasti v Arktidě, mají důležitou roli:

- Polární státy: vláda, parlament a státní instituce (mezi nimi také ozbrojené síly) Ruska, Norska, Dánska, Kanady, USA, Islandu, Švédska a Finska.

- Mezivládní organizace: Arktická rada, Barentsova euro-arktická rada, Rada států Baltského moře, Severská rada, Severská rada ministrů a další.
- Mezinárodní nevládní organizace: Arktická rada Atabasků, Summit arktických lídrů, mezinárodní organizace Greenpeace, Mezinárodní výbor pro arktickou vědu, Mezinárodní Červený kříž, Inuitská cirkumpolární konference, Severská rada, Severská rada pro výzkum, Sámská Rada, Světová asociace zimních měst pro starosty a další.
- Oblastní správy: provincií, okrsků a městských částí; organizace původních obyvatel a nevládní organizace jednotlivých států.
- Nadnárodní korporace: těžební, ropné, přepravní, telekomunikační a další.

Aktivně se rozvíjí regionální spolupráce mezi původními obyvateli, místní regionální správou a veřejnými organizacemi. Spolupráce je založena na tradicích sociálních a obchodních vztahů mezi původními národy a organizacemi. Noví mezinárodní účastníci dodali tomuto procesu zvláštní dynamiku, díky které se mezistátní spolupráce stala novým původcem rozvoje. Z části je to spojeno s politickými a institučními změnami v severní správě, které přinesly více samosprávy a autonomie. Arktická geopolitika učinila obrat od vládní dominance a militarizace k orientaci na člověka a sociální struktury.

Původní severské národy hrají důležitou roli v procesu zmírňování napětí v Arktidě. Prostory jimi obývané mají strategický význam pro vojenské vztahy a záležitosti kolem přírodních zdrojů. Tragické následky těžby přírodních zdrojů a přeshraničního šíření kontaminovaných látek upoutaly pozornost mezinárodních organizací pro ochranu přírody. V souvislosti s ústupem otázek vojenské bezpečnosti do pozadí se stále více vytyčují společné cíle ochrany životního prostředí a rozvoje. Kvůli ekologickým škodám, způsobených minulou i současnou vojenskou a průmyslovou činností, společně se zásadními rozdíly v zájmech států a původních obyvatel, se stala ochrana životního prostředí naléhavým mezinárodním problémem a jedním z hlavních témat zahraniční politiky arktických států.

Rychle rostoucí geopolitická, zdrojová, ekonomická a ekologická role Arktidy vyžaduje od světového společenství a arktických států vypracování zcela nových přístupů k získání území. Ve spojení s počátkem rozsáhlé těžby přírodních zdrojů a vytvořením nových dopravních cest vznikly vážné problémy, které jsou způsobeny nedokonalostí legislativy v oblasti kontroly znečištění životního prostředí. Úsilí

Arktické rady a mezinárodních organizací je zaměřeno na vypracování společného právního rámce dle regulace všech základních druhů hospodářské i jiné činnosti člověka v Arktidě. Je nezbytné vytvořit právní systém, který by ctil současné realie a který by na základě jak mezinárodních, tak národních zájmů, mohl vytvářet podmínky pro úspěšné řešení otázek mezistátních zón, zvýraznění zón na ochranu ryb, hospodářské činnosti, ochrany životního prostředí, dodržování lidských práv apod.

Arktické spory

Střet zájmů v Arktidě je spojen s potencionálními strategickými výhodami, které jsou dány geografickým umístěním severních vod a k nim příslušných pevninských částí. Množství přírodních zdrojů v Arktidě vytvářelo v regionu odedávna konflikty různé intenzity. Z počátku aktéry těchto konfliktů zajímalo přírodní bohatství severních vod – ryby a mořští savci. Později se po provedení geologických průzkumů začala obracet pozornost mnoha států na energetické zdroje. Dle údajů OSN zásoby pouze prozkoumaných arktických nalezišť ropy čítají přes 100 miliard tun, což 2,4násobně a 2,1násobně převyšuje nalezené zdroje Ruska a Saudské Arábie.

Podle prognóz budou v důsledku tání arktických ledovců severní přímořská území splavná již v polovině 21. století a povede jimi až 40 % světových dopravních tras. To vše výrazně ulehčí těžbu nerostných surovin a sníží náklady na dopravu.

Kromě strategického významu ve zdrojových a ekonomických vztazích, mají arktická území také vojenský a ekologický význam.

Území naší planety je rozděleno do dvou kategorií: území kontrolovaná suverénními státy a nikým neovládané zóny. Většina oceánů patří do druhé kategorie.

Mezinárodní právní statut území Severního ledového oceánu je do značné míry určen jeho zvláštním geografickým umístěním, které se výrazně liší od umístění všech ostatních mořských území. Ve dvacátých letech 20. století byl Severní ledový oceán rozdělen na pět polárních sektorů, patřících pobřežním státům (SSSR, Norsko, Dánsko, USA a Kanada).

V roce 1982 OSN přijala Úmluvu o mořském právu, podle které se samostatnost arktických států rozšiřuje na jejich výlučné ekonomické zóny, sahající 200 mořských mil od pobřeží. Na území těchto zón je pobřežním státům povoleno pátrat po zde se vyskytujících přírodních zdrojích a těžit je. Hlubiny moří a oceánů za hranicemi ekonomických zón jsou společným dědictvím lidstva a kterákoliv země na světě má právo zažádat o těžbu části mořského dna.

Od června do srpna roku 2007 se během expedice Arktika-2007 pod vedením Artura Čilingarova výzkumníci ponořili ve dvou podvodních zařízeních na dno Severního ledového oceánu v oblasti severního pólu a umístili zde ruskou vlajku.

Historie požadavků různých arktických států na polární vlastnictví sahá na počátek 20. století. V roce 1909 k sobě Kanada jako první zákonodárně připojila území od pobřeží k severnímu pólu. V roce 1924 si nárokovaly práva na Arktidu USA a oznámily, že polární dno je podmořským pokračováním Aljašky. Ve dvacátých letech 20. století SSSR, Norsko, Dánsko, jež ovládalo i Grónsko, USA a Kanada navrhly koncepci o „polárních sektorech“, podle kterých všechna pevnina a ostrovy, nacházející se na území polárního sektoru příslušného státu, jakož i neměnné ledové plochy spájené ke břehu, jsou součástí území státu. Pod pojmem polární sektor se rozumí území, základem, kterého je severní hranice státu, vrcholem severní pól a postranními hranicemi poledníky, které spojují severní pól s krajními body severní hranice území daného státu. K Rusku náleží největší sektor – asi třetina plochy šelfu Arktidy. Tyto oblasti se nenachází pod suverenitou států a nepatří do státního území, ovšem každý pobřežní stát má suverénní právo na průzkum a těžbu přírodních zdrojů v jeho pevninském šelfu a ekonomické mořské zóně, a také na ochranu přírody. SSSR v roce 1926 stanovil hranice svého polárního vlastnictví od poloostrova Kola přes severní pól po Beringův průplav. V 50. letech 20. století se Kanada pokusila prostřednictvím Mezinárodního soudního dvora OSN uzákonit své polární vlastnictví. Soudní dvůr určil, že území od kanadského pobřeží po severní pól bude postoupeno Ottawě, pokud do 100 let nikdo neprokáže svá práva na něj. V roce 1970 Kanada souhlasila s vytvořením hraniční linie v oblasti Mainského zálivu v souladu s principy Ženevské úmluvy z roku 1958 o pevninské mělčině. V roce 1977 stanovila Kanada rybolovnou zónu do vzdálenosti 200 mil a oficiálně informovala o svých teritoriálních vodách v dané oblasti. V roce 1984 se spor o Mainský záliv projednával u Mezinárodního soudního dvora OSN. Rozhodnutím soudu byly dvě

třetiny rozlohy zálivu svěřeny USA a třetina Kanadě. Kromě toho musí USA i Kanada zregulovat záležitosti spojené se Severozápadním průjezdem. Dodnes přetrvává dlouholetý spor mezi Dánskem a Kanadou o poměrně drobný neosídlený Hansův ostrov (Tartupaluk), nacházející se mezi Grónskem a Baffinovým ostrovem v ledovcích Severozápadního průjezdu spojujícího Tichý a Atlantický oceán.

V roce 1990 byla podepsána dohoda O vymezení mořských sektorů mezi SSSR a USA, jejímž cílem bylo definitivně stanovit mořské hranice Sovětského svazu a Spojených států v Čukotském a Beringově moři. V důsledku toho je šelf Beringova a Čukotského moře de facto rozdělen mezi Rusko a USA v poměru 30:70. USA tuto dohodu schválily, Rusko nikoli.

Příčinou konfliktů byla po dlouhou dobu absence definitivního vymezení rusko-norských hranic v Arktidě. V roce 2010 se podařilo dosáhnout průlomu v rusko-norských vztazích v oblasti určení hranic mořských území a spolupráce v Barentsově moři a Severním ledovém oceánu. Stanovení jasných hranic jurisdikčních zón Ruska a Norska vytvoří příznivé právní podmínky pro ovládnutí ropných zdrojů arktické pevninské mělčiny, a také pro rybolov v někdejší problematické oblasti.

Na počátku 21. století se do popředí dostala diskuze o upřesnění vládních jurisdikcí v Arktidě. Jeden z hlavních sporů se odehrával kolem podvodního Lomonosovského hřebenu dlouhého 1,8 tisíc kilometrů s průměrnou šířkou 200 kilometrů, který se v Severním ledovém oceánu táhne od Ruska ke Kanadě. V roce 2001 předložilo Rusko Komisi OSN pro hranici kontinentálního šelfu žádost, včetně vědeckých podkladů, které dokládají, že geologická struktura Lomonosovského hřebenu je pokračováním jeho kontinentálního šelfu. Pokud budou tyto důkazy uznány za platné, získá Rusko právo rozšířit svou výlučnou ekonomickou zónu o 1,2 milionu km². Podle odborníků Komise OSN je však předložených údajů nedostatek. Ve spojitosti s tím provádí Rusko další geologické studie, aby poskytlo přesvědčivé vědecké údaje potvrzující kontinentální povahu Lomonosovského hřebenu.

Arktické státy podnikají aktivní kroky k rozšíření své výzkumné, ekonomické, a dokonce i vojenské účasti v Arktidě. Přední námořní státy již informovaly o tom, že jsou připraveny na těžbu arktického šelfu. Kandidátské země vypravují expedice,

jejichž cílem je uplatnění práv na vodní plochy v maximálním rozsahu. Výzkumná činnost v Arktidě neustále roste. Norsko provádělo v letech 2004 a 2006 vrtné práce v Barentsově moři, USA zkoumají od roku 2000 arktické mořské dno. V Severním ledovém oceánu severně od mysu Barrow na Aljašce a v Čukotském moři probíhá společný americko-kanadský výzkum v rámci projektu o hranicích kontinentálního šelfu. Kanada byla první z cirkumpolárních států, která začala kontrolovat na arktických územích. Kanadčané navíc spustili satelitní systém Radarsat-2, který umožňuje pozorování Arktidy. Cílem Kanady je zajistit si dobrou pozici v řízení lodní dopravy podél Severozápadního průjezdu, tedy trasy z Evropy do Asie podél severního pobřeží Kanady. V roce 2009 odplul švédský ledoborec Oden s posádkou z několika zemí ze Špicberků na severní pól, aby upřesnil polohu Lomonosovského hřebene. Státy jako Čína, Německo, Indie a Švédsko vybudovaly v Arktidě své výzkumné stanice.

Arktida jako globálně ekologický zdroj planety

Arktida hraje globálně významnou roli v otázkách ekologie. Po dlouhou dobu sloužila jako ekologicky zaměřená vědecká laboratoř. Polární oblast je často nazývána klíčovou, jelikož má významný vliv na planetární klima, globální geofyzikální a biologické procesy. Charakteristické vlastnosti životního prostředí Arktidy slouží jako indikátory globálních ekologických vlivů, například změn klimatu či přeshraničního přenosu znečišťujících látek.

V 21. století se očekává, že změna klimatu v polárních oblastech bude natolik závažná, že může způsobit ekonomické a ekologické následky globálních rozměrů. Existuje předpoklad, že se táním promění Severní ledový oceán v nejdůležitější celoroční dopravní tepnu. Ohromné znečištění ovzduší a moře, radioaktivita a klimatické změny vytváří pro Arktidu, severní státy a společenství vážné problémy.

V Arktidě je realizace ropných projektů jednou z nejobtížnějších na Zemi. Je to spojeno s geografickou odlehlostí, extrémně nízkými teplotami, složitými podmínkami zamrzlého terénu, citlivým životním prostředím a přítomností nativních obyvatel, které znepokojují jakékoliv vnější zásahy.

Ropné projekty v Arktidě musí brát v potaz ochranu ekosystémů, fauny a flóry. Na půdě lze účinky průmyslového znečištění pocíťovat po celá desetiletí, což může ovlivnit celý potravinářský průmysl, který je vysoce zranitelným odvětvím hospodářství. Arktická vegetace je ke znečištění citlivá a obnovuje se pomalu. Rostliny, které byly takto negativně ovlivněny, mají nežádoucí vliv na výskyt a množství potravy pro ptáky a savce. Práce rypadel, mořské vrty a řada dalších průmyslových aktivit nepříznivě ovlivňují život mořských organismů.

Světový oceán se stále více mění ve světovou skládku průmyslového a komunálního odpadu, a bohužel také radioaktivního a chemického.

Dlouhá léta převládala představa o neomezených samočisticích schopnostech mořských vod. Slavný francouzský oceánograf Jacques Yves Cousteau, který po dlouhá léta studoval moře a oceány, dospěl k podloženému závěru o blížící se ekologické katastrofě v globálním měřítku, protože podle jeho názoru se moře stalo „odpadní jámou“, do které proudí odpad lidské činnosti, a tím „z této odpadní jámy uniká život“.

Není náhodou, že světová společnost klade velký důraz na prevenci a likvidaci ropných skvrn v mořích. Většina mohutných úniků ropy má přeshraniční charakter, a to jak z hlediska přímého přenosu na pobřeží, tak z hlediska škodlivého dlouhodobého dopadu na mořskou flóru a faunu.

Pro Arktidu a přilehlé regiony má problém znečištění moře ropnými produkty zvláštní význam, a to z důvodu intenzivního rozvoje ropného a plynárenského průmyslu v této oblasti. Ve fázi průzkumu a těžby mořských nalezišť představují největší nebezpečí havárie na vrtných sondách a plovoucích plošinách – ropné a plynové proudění z vrtů a následné požáry, neočekávané zničení zařízení či potrubí, chybné jednání personálu, zničení nosných konstrukcí atd.

K největší člověkem způsobené katastrofě došlo 20. dubna 2010 v Mexickém zálivu na ropné plošině Deepwater Horizon společnosti British Petroleum – BP. Následkem exploze zahynulo 11 naftařů, samotná plošina se potopila a došlo k mohutnému úniku ropy z vrtu na dně oceánu. Z Mexického zálivu se stala „mrtvá zóna“. Největší škoda byla způsobena státům Louisiana, Mississippi a Alabama. Prezident USA Barack Obama označil únik ropy jako „bezprecedentní

ekologickou katastrofu“. Společnost BP oznámila, že přebírá veškerou odpovědnost za následky této havárie. Celkem uniklo 5 milionů barelů ropy, přičemž zlikvidována byla pouze desetina. Značná část ropy zůstala v hlubinách. Náklady na všechna opatření přijatá společností BP v reakci na únik ropy se odhadují na 8 miliard dolarů.

Až 400 tisíc nativních obyvatel Arktidy se nadále zcela spoléhá na tradiční způsoby života, což je činí zcela závislými na arktickém ekosystému, který jim pomáhá k zajištění potravin, bydlení a zachování identity jejich kultury. Realizace ropných a plynárenských projektů samozřejmě přináší výhody místnímu obyvatelstvu, spojené například se zvýšením počtu pracovních míst, avšak mnoho obyvatel čelí v tomto ohledu určitým nepříjemnostem a problémům. Úkolem států hraničících s Arktidou je proto najít způsoby, jak rozvíjet její energetické zdroje a zároveň zajistit ochranu životního prostředí a zachovat kulturu a způsoby místního obyvatelstva.

Globální klimatické změny mohou také vést k mezistátním sporům, které jsou spojeny s vyhledáváním a zpracováváním energetických zdrojů, využíváním tras námořní dopravy, biologických zdrojů či s nedostatkem vody a zdrojů potravy. Arktické státy zpracovávají národní a regionální klimatické programy zaměřené na přizpůsobení se nepříznivým dopadům změny klimatu. Problém ekologické bezpečnosti severních a arktických oblastí je neustále v centru pozornosti mezinárodních organizací a struktur, členských států, vědeckých center a sociálních hnutí.

Arktická zóna Ruska

Rusko je svou historií, životními i národními zájmy, neoddělitelně spojeno s Arktidou. Neviditelná linie polárního kruhu o délce větší než 20 tisíc kilometrů protíná ohromnou rozlohu země a geograficky vymezuje hranici ruské arktické zóny s územím kontinentální pevniny a ostrovů o rozloze více než 3 miliony km² a šelfem o rozloze více než 4 miliony km². Rusko nejen že ovládá ta největší území a vodní plochy v Arktidě, ale je také nepopíratelným lídrem, co se týče potenciálu „arktické ekonomiky“ v souvislosti s formováním mocného ropného a plynárenského komplexu a vlastnictvím pevných nerostných surovin globálního významu.

V roce 2008 bývalý prezident Ruské Federace D. A. Medveděv schválil „Základy státní politiky Ruské Federace v Arktidě na období do roku 2020 a dále“. V tomto dokumentu jsou uvedeny hlavní národní zájmy Ruské Federace v Arktidě: využívání Arktické zóny jako základny strategických zdrojů Ruska, zabezpečující plnění úkolů sociálně-ekonomického rozvoje země; zachování Arktidy jako zóny míru a spolupráce; záchrana jedinečných ekologických systémů Arktidy; využívání Severní mořské cesty jako jednotné národní přepravní komunikace Ruské Federace v Arktidě.

Rusko má ve vznikající geopolitické hře své „trumfy“. Například Štokmanovo ložisko se zásobami plynu až 3,7 bilionu m³, nacházející se v suverénních vodách Ruska, či podvodní Lomonosovský hřeben. Nutno poznamenat, že těžba Štokmanova ložiska otevírá vyhlídky na ovládnutí celého arktického šelfu Ruska. Takto složitý projekt se dosud neuskutečnil, a proto se jej budou účastnit ty nejlepší společnosti v oboru. V roce 2008 vzniklo za účelem těžby ložiska mezinárodní konsorcium Shtokman Development, ve kterém 51% podíl náleží firmě Gazprom, 25 % francouzské společnosti Total a 24 % norské Statoil. V první fázi je v plánu vytěžit 22 miliard m³ plynu ročně, z čehož polovina bude využita k výrobě zkapalněného zemního plynu a druhá polovina bude prostřednictvím plynovodu transportována do Evropy. Gazprom se snaží strukturovat budoucí spolupráci ve Štokmanu. Kromě francouzských a norských společností nabízí spolupráci také čínským a jiným partnerům, protože celkové výdaje jsou předběžně 250 až 300 miliard dolarů a samotný Gazprom nedokáže získat tak obrovské sumy. Ponechává si však vůdčí pozici. Američtí experti popsali taktiku Gazpromu jako útok na severní pól, což by podle jejich názoru mohlo vést k revizi světové energetické politiky, kdy by rozšířené používání plynu dalo Rusku zvláštní preference.

Aby bylo možné provést rozsáhlou studii o Arktidě a shromáždit přesvědčivé důkazy o kontinentální povaze arktického šelfu, jsou zapotřebí značné finanční zdroje. Avšak kromě navýšení nákladů na vědecký výzkum ruského šelfu dojde také ke „generálnímu úklidu“ toho „dědictví“, které zůstalo po sovětském ovládnutí Arktidy. Sovětský svaz vložil do tohoto výzkumu velké finanční prostředky a vytvořil největší systém meteorologických stanic v polárních kruzích. Ještě více peněz bylo potřeba k vybudování obranných linií a komunikačních či pozorovacích sítí pro protivzdušnou obranu a Vojenské vzdušné síly Ruské federace. Po celá

desetiletí se do Arktidy dováželo vše potřebné pro její rozvoj a život obyvatel, avšak odpad, který se zde nahromadil, nebyl z Arktidy nikdy odstraněn. V dubnu roku 2010, během svého pobytu na souostroví Země Františka Josefa, ruský předseda vlády V. V. Putin prohlásil, že je nezbytné zbavit tuto oblast opuštěných skládek toxického odpadu, prázdných sudů a také techniky, která zde zůstala po rozpadu Sovětského svazu.

Strategie osvojení Arktidy

Zvýšený zájem o region je spojen především s možností těžby rud a uhlovodíků. K těžbě největších ložisek jsou potřeba značné dlouhodobé investice a využívání nejnovějších technologií, a proto jsou projekty realizovány prostřednictvím konsorcií světových společností. Vytvoření ropného a plynového komplexu v Severním moři trvalo čtyřem státům dlouhých 40 let. Podobnou dobu čekala na svou příležitost povrchová ložiska poloostrova Jamal před plánovaným zahájením těžby v letech 2010 až 2030. Podobně složité problémy jsou spojeny se získáním Tajmyru, Polárního Uralu, souostroví Nové Země, severní části Jakutska a Čukotky. Každá z těchto oblastí převyšuje mnohé evropské země a obsahuje ložiska cenných rud světového významu.

Podstatné změny v ekonomické struktuře Arktidy jsou spojeny s vytvořením mohutného ropného a plynárenského komplexu na souši i v moři. Námořní činnost je do značné míry regulována mezinárodním právem, avšak již několikrát byl vznesen návrh na existenci speciálního zákona, který by zohledňoval specifika arktických moří a stanovil míru zodpovědnosti za jejich znečištění. Arktida má zdroje ropy a plynu srovnatelné s ložisky v Perském zálivu, avšak nachází se v neporovnatelně složitějších přírodních podmínkách. K získání potenciálních zdrojů je potřeba nejen využití nejnovějších technologií, ale také jejich adaptace pro projekty, které nemají ve světě obdoby.

Vědecko-technologický vývoj dosáhl takové úrovně, že se projekty, které se ještě nedávno zdály nereálnými, stávají skutečností. Tempo rozvoje nebude záležet na technických možnostech, ale především na situaci na světových trzích a reálné politice států. Tzv. Energetická strategie Ruska do roku 2030 je zaměřena na postupný přechod od politiky přírodních zdrojů k pokročilým a inovativním technologiím. Ve druhé polovině 21. století se prvořadými stanou tendence k rozvoji

petrochemie a vývozu hotové produkce, a tudíž zrychlení realizace extrémně složitých námořních projektů na těžbu a export ropy a plynu ztrácí smysl.

Období rozvoje Arktidy pomocí těžby izolovaných nalezišť je u konce. Bylo nahrazeno konceptem komplexního rozvoje oblasti v souladu s dlouholetými národními programy rozvoje infrastruktury území. Právě partnerství se státem má velký význam pro jejich efektivní a vzájemně výhodnou realizaci.

Problémy spravedlivého rozdělení výnosů s přihlédnutím k národním a veřejným zájmům lze vyřešit zdokonalením formy a obsahu licenčních dohod. Výsadou státu je expertíza projektů, kontrola a monitoring nad splněním technických a ekologických požadavků, jakož i zahrnutí do smluv těch částí, které zajišťují ochranu zájmů regionálních orgánů a místního obyvatelstva. Otázky životního prostředí jsou již dlouho nedílnou součástí studií proveditelnosti projektů.

Vytváření integrovaných informačních a satelitních systémů, jednotné dopravní sítě a realizace obrovských projektů mezinárodními konsorciemi jsou změnami, které svědčí o konsolidaci jak arktických, tak i sousedních států. K řešení problémů ochrany životního prostředí je nezbytné rozšířit mezinárodní spolupráci, jejíž základní principy vypracovala Arktická rada.

Je nezbytné vytvořit jednotné standardy pro hraniční emise znečišťujících látek a globální systémy monitorování, ale také kontrolní struktury, které budou mít oprávnění k vymáhání pokut za způsobenou škodu. Efektivním by bylo také vytvoření mezinárodní arktické služby rychlé reakce, která by zabezpečovala zapojení speciální techniky a vysoce kvalifikovaných odborníků pro likvidaci následků mimořádných situací a emisí znečišťujících látek z havárií. Jedním ze zdrojů financování činností této služby by se mohlo stát povinné ekologické pojištění průmyslových společností, které mají zvýšenou ekologickou rizikovost.

Současná koncepce získání Arktidy není založena pouze na v zásadě nových možnostech vědecko-technického pokroku, ale také na nutnosti lidstva pochopit, jak se obezřetně chovat k přírodě. Budoucí generace nemusí zdědit planetu zdeformovanou průmyslovým rozvojem.

Extrémní přírodní a klimatické podmínky pro rozvoj Arktidy, mimořádná zranitelnost a pomalá obnova arktických přírodních ekosystémů či nedokonalost

právních regulací územních sporů. To vše si žádá nekonvenční organizační, technická a technologická řešení a přirozeně také nesmírné finanční prostředky. To je však možné pouze za předpokladu, že se spojí intelektuální a finanční zdroje celé planety. Žádná země na světě však nemá takové vybavení, technologie, materiál ani finanční prostředky, což znamená, že úkoly v otázce osvojení arktických zdrojů jsou tak mohutné, že mnohé z nich bude možno provést až ve 22. století za předpokladu, že bude do té doby vytvořena infrastrukturní základna pro těžbu uhlovodíkových nalezišť Arktidy.

Moderní podmínky světového rozvoje jsou charakterizovány prohlubováním rozporů mezi globálními, regionálními a národními zájmy států téměř ve všech oblastech jejich vztahů. Právě v Arktidě se to projevuje mnohem zřetelněji a razantněji. Proto je zabezpečení národních zájmů pro arktické státy a další potenciální zájemce o přírodní arktické zdroje primární záležitostí. Zároveň s tím je nezbytné využít integrační potenciál států, které tvoří centra ekonomických a obchodních vztahů, s přihlédnutím na zájmy širokého spektra členů světového společenství. Osvojení Arktidy vyžaduje vytvoření jakéhosi planetárního subjektu, reálné sdílení zdrojů celého světového společenství a usilovné zapojení arktických států a všech zúčastněných zemí. Množství cílů k rozvoji polárního regionu si žádá vypracování vyvážené strategie, založené na provázanosti problémů národní bezpečnosti států a sociálně-ekonomického rozvoje arktického regionu jako celku.

Lze předpokládat, že se v budoucnu těžko dostupné přírodní zdroje v Arktidě či Antarktidě, dalších zemských oblastech či později i na Měsíci, stanou lidským majetkem a jejich získání, těžba a rozdělení budou regulovány prostřednictvím světových dohod.

Lidstvo již poznalo míru a rozsah hrozeb, kterou pro společnost představuje neomezený průmyslový rozvoj, nerozvážená těžba přírodních zdrojů a ekologické katastrofy.

Trvale udržitelný rozvoj arktické oblasti

Rychle rostoucí význam Arktidy vyžaduje, aby světové společenství a arktické státy vypracovaly návrh zcela nové arktické politiky, zaměřené na zabezpečení udržitelného rozvoje polárních území. Integrace Arktidy

do globálního politického a ekonomického prostoru je spojena s řešením těch nejdůležitějších úkolů k osvojení Arktidy. Mezi nimi například racionální rozdělení průmyslových odvětví (především ropného a plynárenského průmyslu), odpovídající novým územním, ekonomickým a demografickým podmínkám či ochrana a obnova životního prostředí (včetně jedinečných přírodních komplexů). Dále například ochrana tradičních forem života nativního obyvatelstva, jejich práva na těžbu, na zachování přírodních komplexů, s nimiž je spojen život a tradiční formy zaměstnání této malé populace.

Udržitelný rozvoj v Arktidě má za cíl orientovat ekonomické aktivity tak, aby vyhovovaly nynějším ekonomickým a sociálním podmínkám, aniž by byl v budoucnu ohrožen ekologický stav a zdrojový základ tohoto území. Kladení důrazu na uspokojování potřeb značí, že hlavním prvkem koncepce udržitelného rozvoje je princip spravedlnosti a zvláštní pozornost je věnována zachování současných možností pro příští generace. Pro budoucí ekonomickou činnost je nutností řádné hospodaření se zemskými zdroji, jako například ochrana a racionální využívání přírodních zdrojů.

Udržitelný rozvoj arktické oblasti je složitý proces koordinované politiky a spolupráce především arktických národů. Řešení územních sporů, vypracování principů využívání biologických zdrojů a vytvoření mezinárodních dopravních uzlů jsou nejdůležitějšími otázkami arktické politiky. Společné úsilí národních struktur a veřejnosti musí zajistit harmonický rozvoj území společně se zachováním ekologické rovnováhy arktického povodí.

6. ANYLÝZA PŘEKLÁDANÉHO TEXTU

V této kapitole provedeme analýzu překládaného textu. Text analyzujeme z různých stylistických úhlů, jako jsou charakteristika textu, kompozice, syntaktická, morfologická a lexikální rovina a závěrem se budeme zabývat problematikou překladu termínů a názvů institucí. V každé podkapitole budou uvedeny konkrétní příklady z překládaného textu.

6.1. CHARAKTERISTIKA PŘEKLÁDANÉHO TEXTU

Text, sloužící k našemu překladu je volně dostupným na internetu. Dle míry odbornosti bychom jej mohli zařadit do sféry populárně-naučných článků, vzhledem k tomu, že je určen pro širší veřejnost, která se o tuto problematiku sice zajímá, ale její znalosti nedosahují profesionální úrovně. Mezi typické znaky odborného stylu v textu můžeme zmínit například monologickou formu projevu či nociónální povahu textu. Důležitými tématy jsou ekologie, těžba nerostných surovin a mezinárodní spolupráce. Tato témata protíná jeden společný jmenovatel – Arktida. Autor článku nás postupně seznamuje s danou problematikou globalizace v Arktidě a s množstvím problémů a nástrah, které s sebou tento proces přináší. Základ úspěšného rozvoje Arktidy vidí ve spolupráci arktických států a vzájemném respektu. Následně zmiňuje také spory, které se v této ledové části Země vedou především o nerostné suroviny, neboť si toto netknuté území nárokuje mnoho států. Autor se dotýká také historických událostí, které vedly k nastávající situaci a snaží se najít co nejlepší strategii, jak co nejšetrněji tento globalizační proces provést.

6.2. KOMPOZICE TEXTU

Po prostudování materiálů v teoretické části naší práce a pročtení originálu textu můžeme usoudit, že se z hlediska kompozice jedná o odborný text, a to populárně-naučný. Struktura daného textu je velmi dobře logicky organizovaná. Z horizontální linie rozdělil autor text na úvod, vlastní stať, rozdělenou do několika úseků a také závěr. Z důvodu přehlednosti jej také rozčlenil na odstavce. Ty na sebe navazují hlavní myšlenkou (tzv. proces aluze), popřípadě jsou propojovány pomocí konektorů jako např. *кrome того*. Z vertikální linie je text upraven pomocí nadpisů, které čtenáři umožňují snazší orientaci v textu.

6.3. SYNTAKTICKÁ ROVINA

Jazyk je spisovný. Objevují se výčty důležitých států a organizací, které mají vliv na působení v Arktidě. Dále se využívají jazykové prostředky, které taktéž dokazují odbornou povahu textu, například:

Konstrukce s přičestími minulými a trpnými:

во время своего пребывания на архипелаге Земля Франца-Иосифа, премьер-министр РФ В. В. Путин заявил,

Столкновение интересов в Арктике связано с потенциальными стратегическими выгодами,

Konstrukce s podstatným jménem slovesným či infinitivem:

а значение Арктики возрастает в связи с расширением спроса на стратегические минералы

Pasivní konstrukce:

Регион настолько же плотно вовлечен..

Největší doménou tohoto odborného textu jsou dlouhá a rozvitá souvětí, která jsou typická pro populárně-naučné odborné články. Tato souvětí jsme si buď rozdělili na dvě a více nebo překládali dohromady. Příkladem z této práce uvádíme:

Если раньше в арктической геополитике доминировали вопросы национальной безопасности, военные и оборонные аспекты, то ныне на первый план выдвинулись экономические и гуманитарные проблемы.

V textu se nachází také přechodníky, které jsme ve většině příkladů překládali pomocí vedlejších vět, například:

В 1920-х гг. СССР, Норвегия, Дания, владеющая Гренландией, США и Канада выдвинули концепцию о «полярных секторах»

Ve dvacátých letech 20. století SSSR, Norsko, Dánsko, jež ovládalo i Grónsko, USA a Kanada navrhly koncepci o „polárních sektorech“,

6.4. MORFOLOGICKÁ ROVINA

Jak jsme již zmínili v teoretické části naší práce, substantiva tvoří převážnou část jazykových prostředků v odborných textech. Stejně je tomu i v tomto textu. Nejčastěji užívaná substantiva byla *развитие, освоение, реализация, значение, государство, пространство, ресурсы, среда*. Z tohoto můžeme usuzovat, že nejčastěji používaná substantiva byla ta s koncovkami –ние, -ие, -ство.

Co se týče adjektiv, ta jsou obecně po substantivech nejvíce zastoupena v odborném stylu. V našem textu se nejčastěji vyskytovala adjektiva *международный, северный, трансграничный, морской, окружающий, масштабный, арктический, экологический*. Nejvíce se tak užívají adjektiva s koncovkami – ный, -кий, -ий.

V případě tohoto článku se nejčastěji užíval genitiv:

*именно в начале **нового века** определились перспективы **освоения региона**, а также появились инвестиционные ресурсы для **реализации крупномасштабных арктических программ***

U sloves byla nejvíce zastoupenou 3. os. jednotného čísla:

*Арктика **занимает** одно из приоритетных мест в глобальной повестке дня, ее геополитическая и экономическая роль в мире непрерывно **растет**.*

Autorský plurál se v textu nevyskytuje.

6.5. LEXIKÁLNÍ ROVINA

Mezi hlavní znaky odborného stylu patří termíny. Tyto jazykové prostředky tvoří značnou část odborných textů. Často se také vyskytují cizojazyčné termíny a slova přejatá. Mezi další rysy patří také abstrakce či využívání jazykových klišé a frazeologizmů.

a) Termíny:

Геополитика – geopolitika; процесс бифуркации – proces bifurkace; циркумполярный – cirkumpolární; экспертиза – expertiza; коренные народы – nativní obyvatelé; регионализация – regionalizace

b) Přejatá slova, cizojazyčné termíny:

Агенда – agenda; юрисдикция – jurisdikce; интеграция – integrace; консорциум – konsorcium; консолидация – konsolidace

c) Abstraktní výrazy:

Развитие - rozvoj

d) Klišé a frazeologizmy:

Пути развития - cesty vývoje

6.6. PROBLEMATIKA PŘEKLADU TERMÍNU, NÁZVU INSTITUCÍ

6.6.1. Překlad termínů

Náš text je termíny a názvy států či institucí doslova zahlcen. Častým způsobem překladu termínů z ruského jazyka do českého je substituce. Jako příklad z originálu textu bych uvedl:

коренные народы – nativní obyvatelé

V tomto textu však největší zastoupení měla transkripce, protože text obsahuje množství internacionalismů, které se zakotvily v mnoha jazycích, mj. také v češtině.

Příklad:

геополитика – geopolitika

процесс бифуркации – proces bifurkace

циркумполярный – cirkumpolární

экспертиза – expertiza.

6.6.2. Překlad názvů institucí a států

a) Překlad názvů institucí

Překlad názvu institucí byl často obtížný. K jejich překladu jsme nejčastěji využili kalkování a ověřili správnost ve slovnících:

Арктический совет атабасков – Arktická rada Atabasků

Северный форум – Severská rada

b) Překlad názvu států

Překládaných názvů států bylo v textu nespočet. Jejich správnost jsme ověřovali pomocí slovníků. Mezi základní názvy států, s jejichž překladem nebyl žádný problém byly, např.:

СССР – SSSR

США – USA

Норвегия – Norsko

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce měla za úkol osvětlit rozdíly mezi odborným a publicistickým stylem a zároveň provést překlad textu s následnou analýzou.

Po rozboru prvních dvou kapitol jsme zjistili, že jsou mezi těmito styly zjevné podobnosti, ale také odlišnosti. Tak například funkce objektivně informovat čtenáře či důsledná příprava textu jsou pro oba styly typické. Naopak co se týče užívání termínů či odborných názvů, mluvíme především o stylu odborném, nikoli publicistickém.

Samotný překlad odborného textu byl často velmi složitý, jelikož odborná terminologie byla mnohdy zcela jiná v ruském jazyce a poté zcela jiná v jazyce českém. Bylo proto nutné se začít o problematiku zajímat více i v češtině a zlepšit tak slovní zásobu v této odborné sféře. K tomu mi dopomohlo časté pročitání různých odborných článků na internetu.

Poslední částí naší práce byla analýza překládaného textu. Ten jsme nejprve obsahově charakterizovali, následně poukázali na rysy odborného stylu v rovině kompoziční, syntaktické, morfologické a lexikální. Závěr této práce tvořila problematika překladu termínů a názvu institucí, doplněna příklady z textu.

РЕЗЮМЕ

Настоящая бакалаврская работа посвящена теме экологии и глобализации в Арктике. Автором этой статьи является Иван Иванович Мазур, для которого тема экологии наверно жизнь. Он, например, главный редактор журнала «Экология России», он является также действительным членом Международной экологической академии, а также деканом факультета «Инженерная экология» в Московском университете инженерной экологии.

Целью работы было перевести научный текст и добавить к нему свой комментарий. Для того было надо составить теоретическую часть таким образом, который бы помог нам лучше определить основные черты стилей научного и публицистического.

Первая часть работы обсуждает проблематику научного стиля. В этой части мы подчёркнули основные черты научного стиля, например логическая последовательность изложения, однозначность, точность или конкретность. Что касается классификации, мы разделили научный стиль на подстили - собственно-научный, научно-популярный и научно-учебный. Далее мы занимались текстом из четырёх углов - синтаксического, морфологического, лексического и композиционного. В конце этой части мы ещё привели характеристику и главные черты научного стиля в русском языке.

Часть вторая объясняет проблематику второго нами обсуждаемого стиля – публицистического. Сначала мы приводили главные функции – информационную и воздействующую. Также мы его распределили до трёх групп по данной классификации. Конечно, нам также надо было заниматься текстом из синтаксической, морфологической и лексической точки зрения и привести характеристику стиля в русском языке.

В следующей части мы провели сравнение вышеуказанных стилей и узнали, в чём эти стили отличаются и в чём на другую сторону похожи. Сходство мы заявили, например, в функции информировать или в использовании фактов. Отличие мы заметили, например, в использовании терминов.

Последний пункт теоретической части нашей бакалаврской работы называется «Проблематика перевода». Мы анализировали, что является целью перевода, эквивалентность в переводе и методы перевода.

В практической части нам надо было перевести текст «*Арктика точка бифуркации в развитии глобального мира*». После анализа мы уверены, что этот текст принадлежит в научный стиль, потому что их черты одинаковые. Из черт нашего текста это, например монологическая форма или национальный характер. Текст рассказывает о темах экологии, добычи полезных ископаемых и международного сотрудничества. Главной темой является Арктика.

После самого перевода мы приводили примеры выше приведенных стилистических специфик, которые мы нашли в нами переведённом тексте. Сначала мы провели характеристику текста и после того анализ для теоретической части нашей работы. Мы нашли из композиции, которая у нашего текста типичная, как у научного стиля. Там длинные и сложные предложения, логическая структура. Существуют здесь также заголовки, которые помогают читателям лучше ориентироваться в тексте.

Синтаксис нашего текста также похож на синтаксис научных текстов. В текстах нет экспрессии, наоборот пишется литературным языком, используются языковые средства, как например пассивные конструкции или деепричастия.

В морфологии мы занимались частями речи. В теоретической части мы констатировали, что большую часть научных текстов занимают имя существительные и после них прилагательные. В практической части мы могли подтвердить эту информацию, потому что имя существительные наверно составляли большую часть текста. Мы также заметили, что глаголы использовались в большинстве случаев в 3-ьем лице ед. ч.

В заключении мы ещё сделали анализ проблематики перевода терминов и названий государств. Для перевода терминов мы использовали прежде всего субституцию и транскрипцию.

Множество терминов и сложные предложения переводчику очень усложняют работу. В целом, благодаря работе над этим заданием мы могли узнать, что перевод научных текстов очень сложная дисциплина, для которой необходима тщательная подготовка в данной сфере.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BEČKA, Josef Václav a ŠMERDA, Ondřej. Česká stylistika. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fe9f95e0-d01c-11e3-85ae-001018b5eb5c>.
2. ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. Současná stylistika. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:fc363610-ef79-11e4-9ebc-005056825209>.
3. ČECHOVÁ, Marie. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:322bc110-3cdf-11e5-8851-005056827e51>.
4. ČECHOVÁ, Marie. Stylistika současné češtiny. Praha: ISV, 1997. s. 85. ISBN 80-85866-21-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:80d3abd0-f081-11e3-a2c6-005056827e51>.
5. GROMOVÁ, Edita, HRDLIČKA, Milan a VILÍMEK, Vítězslav. Antologie teorie odborného překladu: (výběr z prací českých a slovenských autorů). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. s. 71. ISBN 978-80-7368-801-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d6bbc800-7b9e-11e8-be68-5ef3fc9bb22f>.
6. HUBÁČEK, Josef. Učebnice stylistiky: vysokošk. učebnice pro posl. pedagog. fakult, stud. učitelství v 1.-4. roč. zákl. školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 62. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:094f2140-4cf8-11e6-ad5e-5ef3fc9bb22f>.
7. JELÍNEK, Jaroslav, TĚSITELOVÁ, Marie a BEČKA, Josef Václav. Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém. jazyce. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. s. 33-35. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:46bdf810-362d-11e3-b79f-5ef3fc9bb22f>.
8. KNITTLOVÁ, Dagmar, GRYGOVÁ, Bronislava a ZEHNALOVÁ, Jitka. Překlad a překládání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c1ba5710-5759-11e7-a7b7-005056827e51>.
9. KNITTLOVÁ, Dagmar. K teorii i praxi překladu. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. s. 136-152. ISBN 80-244-0143-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:27383d00-7b98-11e4-8ce5-005056827e52>.
10. NEDOMOVÁ, Zdeňka a Katedra slavistiky. Funkcional'naja stilistika ruskogo jazyka =: (Funkční stylistika ruského jazyka). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-793-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:335af340-1e22-11e8-8ee4-005056825209>.
11. ŽVÁČEK, Dušan. Kapitoly z teorie překladu I: (odborný překlad). Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-489-X. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:938f0880-cfbd-11e3-93a3-005056825209>.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. KRČMOVÁ, Marie. Odborný styl. *Czechency.org* [online]. 2017 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ODBORN%C3%9D%20STYL>.
2. MAZUR, Ivan Ivanovič. Арктика точка бифуркации в развитии глобального мира. <https://cyberleninka.ru/> [online]. 2010 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/arktika-tochka-bifurkatsii-v-razvitii-globalnogo-mira>.
3. MINÁŘOVÁ, Eva. Žurnalistický styl. *Czechency.org* [online]. 2017 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDURNALISTICK%C3%9D%20STYL>.
4. MINÁŘOVÁ, Eva. Automatizace. *Czechency.org* [online]. 2017 [cit. 2021-5-1]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C5%BDURNALISTICK%C3%9D%20STYL#automatizace>.
5. Slovníček pojmů z literatury a mluvnice. *Cesky-jazyk.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-4-30]. Dostupné z: <https://www.cesky-jazyk.cz/slovníček-pojmu/funkcni-styly/#axzz6qauvvVce>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 – originální text k překladu *Арктика точка бифуркации в развитии глобального мира*.²⁷

Автор статьи рассматривает Арктику как одну из ключевых точек пересечения различных интересов в развитии глобального мира. Уже обозримое будущее оказывается в зависимости от того, как будут реализованы эти интересы. С такой поливариантной ситуацией возможных путей развития, именуемой в синергетике точкой бифуркации, связаны траектория дальнейшего развития Арктического региона, мировые интеграционные тенденции, приоритеты основных акторов мировой экономики и политики в полярном регионе, национальные интересы приарктических и других государств. Процессы глобализации выдвигают на первый план проблемы суверенитета

²⁷ MAZUR, Ivan Ivanovič. Арктика точка бифуркации в развитии глобального мира. <https://cyberleninka.ru/> [online]. 2010 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/arktika-tochka-bifurkatsii-v-razvitii-globalnogo-mira>.

государств, установления их юрисдикции над природными ресурсами и транспортными маршрутами, устойчивого развития Арктического региона в целом.

Арктика занимает одно из приоритетных мест в глобальной повестке дня, ее геополитическая и экономическая роль в мире непрерывно растет. С Арктическим регионом связаны долгосрочные интересы многих стран мира. Через полвека Арктика может стать самой крупной кладовой энергоресурсов и ключевым транспортным узлом планеты. XXI в. нередко называют «веком Арктики»: именно в начале нового века определились перспективы освоения региона, а также появились инвестиционные ресурсы для реализации крупномасштабных арктических программ. Огромные природные богатства, потенциальные ресурсы нефти и газа, а также транзитные возможности делают контроль над циркумполярным регионом геополитическим приоритетом для многих государств современного мира.

С начала XXI в. изменения, происходящие в Арктике, имеют глобальные последствия для мировой экономики и политики. Именно поэтому Арктика является одной из точек бифуркации в развитии глобального мира. С процессом бифуркации связаны траектория дальнейшего развития Арктического региона, мировые интеграционные тенденции, приоритеты основных субъектов мировой экономики и политики, играющих доминирующую роль в полярном регионе, национальные интересы приарктических и других государств мира.

Глобализация в Арктике

В конце XX в. напряженность в отношениях между странами периода холодной войны уступила место стремлению к международному и региональному сотрудничеству. Если раньше в арктической геополитике доминировали вопросы национальной безопасности, военные и оборонные аспекты, то ныне на первый план выдвинулись экономические и гуманитарные проблемы. Подобная тенденция выражается в сотрудничестве по охране окружающей среды, делам коренных народов, а также в научных исследованиях и др. Изменение взаимоотношений между Арктикой и внешним миром связано с тем, что военно-стратегическая роль региона дополнилась его

стратегической ролью в глобальной экономике - прежде всего благодаря богатству природных ресурсов и формированию международных интегрированных транспортных коридоров. Экономика Севера все теснее интегрируется в глобальную мировую систему, а значение Арктики возрастает в связи с расширением спроса на стратегические минералы, нефть и газ, с усилением интереса к региону транснациональных консорциумов, а также с развитием технологий, облегчающих доступ к источникам сырья. Интеграция при создании современной инфраструктуры во многом регламентируется национальными программами, предусматривающими привлечение к реализации проектов транснациональных корпораций.

Арктика не может быть изолирована от глобального развития, но ей свойственна особая региональная динамика, порожденная политическими изменениями после холодной войны. Международные отношения в Арктике базируются на межправительственном и межрегиональном сотрудничестве. Регион настолько же плотно вовлечен в процессы глобализации, насколько демонстрирует явные признаки регионализации. Международное сотрудничество в Арктике расширилось на многих уровнях. Помимо правительственного сотрудничества в рамках Арктического совета оно включает новые формы взаимодействия коренных народов, региональных правительств, парламентариев, а также неправительственных, научных, образовательных и культурных организаций. Направленность на социальную стабильность и экологическую устойчивость характеризует новый геополитический подход, который может способствовать выходу Арктики на влиятельную позицию на международной арене, особенно в экологических вопросах.

В процессах глобализации и решении проблем, относящихся к суверенитету государств, установлению их юрисдикции над природными ресурсами и транспортными маршрутами, а также режиму военно-стратегического присутствия в Арктике, активную роль играют:

•Арктические государства: правительства, парламенты и государственные учреждения (в том числе Вооруженные силы) России, Норвегии, Дании, Канады, США, Исландии, Швеции и Финляндии.

- Межправительственные организации: Арктический совет, Совет Баренцева/ Евроарктического региона, Совет государств Балтийского моря, Северный совет и Совет министров северных стран и др.

- Международные неправительственные организации: Арктический совет аляскинцев, Саммит арктических лидеров, международный Гринпис, Международный комитет по арктическим наукам, Международная федерация обществ Красного Креста и Красного Полумесяца, Циркумполярная конференция инуитов, Северный форум, Северный исследовательский форум, Совет саамов, Ассоциация зимних городов и др.

- Администрации регионов: провинций, округов и муниципалитетов; организации коренных народов и неправительственные организации отдельных стран.

- Транснациональные корпорации: горнодобывающие, нефтегазовые, транспортные, телекоммуникационные и др.

Активно развивается региональное сотрудничество между коренными народами, местными региональными правительствами и общественными организациями. Сотрудничество строится на традициях социальных и торговых связей между коренными народами и обществами. Новые международные участники придали процессу особую динамику, при которой трансграничная кооперация создает новый ресурс развития. Отчасти это связано с политическими и институциональными изменениями в северном управлении, принесшими больше самоуправления и автономии. Арктическая геополитика совершила поворот от государственного доминирования и милитаризации к ориентации на человека и общественные структуры.

Северные коренные народы играют важную роль в ослаблении напряженности в Арктике. Однако населенные ими территории имеют стратегическое значение в военном и природно-ресурсном отношении. Гибельные последствия разработок природных ресурсов и трансграничного распространения загрязняющих веществ привлекли внимание международных природоохранных организаций. На фоне отступления проблем военной безопасности на второй план все отчетливее осознаются общие цели охраны

окружающей среды и развития. Экологический ущерб от прошлой и текущей военной и промышленной деятельности наряду с серьезными расхождениями интересов государств и коренных народов сделали защиту окружающей среды острой международной проблемой и выдвинули ее на арену внешней политики государств Арктики.

Быстро возрастающая геополитическая, ресурсная, экономическая и экологическая роль Арктики требует от мирового сообщества и приарктических государств разработки принципиально новых подходов к освоению территорий. В связи с началом крупномасштабных разработок природных ресурсов, освоения территорий и создания новых транспортных путей возникли существенные проблемы, порожденные несовершенством законодательства в отношении контроля над загрязнением окружающей среды. Усилия Арктического совета и международных организаций направлены на разработку общей правовой основы регулирования всех основных видов хозяйственной и иной деятельности человека в Арктике. Необходимо формирование правовой системы, которая учитывала бы современные реалии и на основе как международных, так и национальных интересов могла бы создавать условия для успешного решения вопросов межгосударственных пространств и выделения рыбоохранных зон, хозяйственной деятельности, охраны окружающей среды, соблюдения прав человека и др.

Арктические споры

Столкновение интересов в Арктике связано с потенциальными стратегическими выгодами, которые определяются географическим положением северных вод и прилегающих к ним участков суши. Наличие в Арктике значительных природных ресурсов издавна вызывало в регионе конфликтные ситуации разной степени интенсивности. Изначально их участников интересовали промысловые богатства северных вод (рыба и морские млекопитающие). В дальнейшем по мере проведения геологоразведочных работ внимание многих государств мира привлекли энергоресурсы. По данным ООН, только разведанные запасы арктических месторождений нефти составляют более 100 млрд тонн (что соответственно в 2,4 и 2,1 раза превышает разведанные ресурсы России и Саудовской Аравии).

По прогнозам, в результате таяния арктических льдов уже к середине XXI в. северные морские пространства станут судоходными, через них будут проходить до 40 % мировых транспортных путей. Все это существенно облегчит добычу полезных ископаемых и удешевит перевозки.

Кроме того, арктические территории имеют стратегическое значение не только в природно-ресурсном и экономическом отношениях, но и в военном и экологическом аспектах.

Пространство нашей планеты разделено на две категории: территории, контролируемые суверенными государствами, и зоны, которые никто не контролирует. Большая часть Мирового океана относится ко второй категории.

Международно-правовой статус пространств Северного Ледовитого океана во многом определяется его особым географическим положением, резко отличным от положения всех других морских пространств. В 1920-х гг. он был разделен на пять полярных секторов, принадлежащих прибрежным государствам (СССР, Норвегия, Дания, США и Канада).

В 1982 г. ООН приняла Конвенцию по морскому праву, согласно которой суверенитет приарктических государств распространяется на их исключительные экономические зоны, расположенные в 200 морских миль от побережья. В пределах такой зоны прибрежным государствам разрешено разведывать и разрабатывать залегающие на дне природные ресурсы. Недра морей и океанов за пределами экономических зон являются общим наследием человечества, и любое государство мира имеет право подать заявку на разработку участка дна моря.

В июле - августе 2007 г. в ходе экспедиции «Арктика-2007» под руководством А. Н. Чилингарова исследователи погрузились в двух подводных аппаратах на дно Северного Ледовитого океана в районе Северного полюса и установили там российский флаг.

История притязаний различных арктических стран на полярные владения восходит к началу XX в. В 1909 г. Канада первой законодательно

закрепила за собой территорию от побережья до Северного полюса. В 1924 г. права на Арктику предъявили США, объявив, что полярное дно является подводным продолжением Аляски. В 1920-х гг. СССР, Норвегия, Дания, владеющая Гренландией, США и Канада выдвинули концепцию о «полярных секторах», согласно которой все земли и острова, находящиеся в пределах полярного сектора соответствующего государства, а также постоянные ледяные поля, припаянные к берегу, входят в состав государственной территории. Под полярным сектором понимается пространство, основанием которого является северная граница государства, вершиной - Северный полюс, а боковыми границами - меридианы, соединяющие Северный полюс с крайними точками северной границы территории данного государства. России принадлежит самый большой сектор - около трети всей площади шельфа Арктики. Эти районы не находятся под суверенитетом государств и не входят в состав государственных территорий, но каждое прибрежное государство имеет суверенные права на разведку и разработку природных ресурсов прилегающих к нему континентального шельфа и экономической морской зоны, а также на охрану природной среды этих районов. В 1926 г. СССР определил границы своих полярных владений от Кольского полуострова через Северный полюс до Берингова пролива. В 1950-х гг. Канада через Международный суд ООН попыталась узаконить свои полярные владения. Суд постановил, что территории от канадского побережья до Северного полюса отойдут Оттаве, если за 100 лет никто не докажет свои права на них. В 1970 г. Канада согласилась на установление разграничительной линии в районе залива Мэн в соответствии с принципами Женевской конвенции 1958 г. о континентальном шельфе. В 1977 г. Канада установила 200-мильную рыболовную зону и официально объявила о своих территориальных водах в данном районе. В 1984 г. спор по заливу Мэн рассматривался в Международном суде ООН. По решению суда две трети вод залива Мэн отошли к США, треть - к Канаде. Кроме того, США и Канада должны урегулировать вопросы, связанные с Северо-Западным проходом. До настоящего времени сохраняется давний спор Дании и Канады относительно крошечного необитаемого острова Ханса (Туркупалук), который расположен между Гренландией и Землей Баффина во льдах Северо-Западного прохода, соединяющего Тихий и Атлантический океаны.

В 1990 г. было подписано соглашение между Россией и США «О линии разграничения морских пространств», призванное окончательно определить морские границы Советского Союза и Соединенных Штатов в Чукотском и Беринговом морях. В результате шельф Берингова и Чукотского морей де-факто делится между Россией и США в пропорции 30:70 соответственно. США ратифицировали это соглашение, Россия - нет.

Долгое время поводы для конфликтных ситуаций создавало отсутствие окончательной делимитации российско-норвежской границы в Арктике. В 2010 г. удалось достигнуть прорыва в российско-норвежских отношениях по вопросу о разграничении морских пространств и сотрудничестве в Баренцевом море и Северном Ледовитом океане. Установление четких границ зон юрисдикции России и Норвегии создает благоприятные правовые условия для освоения нефтегазовых ресурсов арктического континентального шельфа, а также рыболовства в бывшем спорном районе.

В начале XXI в. на первый план вышла дискуссия об уточнении юрисдикции государств в арктических широтах. Один из основных споров развернулся вокруг подводного хребта Ломоносова протяженностью 1,8 тыс. км и средней шириной 200 км, который пролегает в Северном Ледовитом океане от России до Канады. В 2001 г. Россия представила в Комиссию ООН по границам шельфа заявку, включающую научные данные о том, что по геологическому строению хребет Ломоносова является продолжением ее континентального шельфа. В случае признания этих материалов обоснованными Россия получит право на расширение своей исключительной экономической зоны на 1,2 млн км². Однако, по мнению экспертов Комиссии ООН, представленных данных недостаточно. В связи с этим Россия проводит дополнительные геологические исследования, чтобы представить убедительные научные данные, подтверждающие континентальную природу хребта Ломоносова.

Приарктические государства предпринимают активные шаги по расширению своего научно-исследовательского, экономического и даже военного присутствия в Арктике. Ведущие морские государства уже заявили о своей готовности к разработке арктического шельфа. Страны-претенденты

снаряжают экспедиции, цель которых - заявить о правах на максимально возможные акватории. Исследовательская активность в Арктике постоянно возрастает: Норвегия в 2004 и 2006 гг. проводила буровые работы в Баренцевом море, США с 2000 г. исследуют арктическое морское дно. В Северном Ледовитом океане к северу от мыса Бэрроу на Аляске и Чукотском море проводятся совместные американо-канадские исследования по проекту «Границы континентального шельфа». Канада первая из приполярных государств начала патрулирование арктических территорий. Кроме того, канадцы запустили спутниковую систему «Радарсат-2», обеспечивающую наблюдение за Арктикой. Цель Канады - обеспечение своих позиций в регулировании судоходства по Северо-Западному проходу (СЗП), то есть пути из Европы в Азию вдоль северного побережья Канады. В 2009 г. многонациональная команда на шведском ледоколе «Oden» проплыла от Шпицбергена до Северного полюса для уточнения положения хребта Ломоносова. Открыли свои исследовательские станции в Арктике Китай, Германия, Индия и Швеция.

Арктика как глобальный экологический ресурс планеты

Арктика играет решающую роль в глобальных экологических вопросах. Долгое время она служила научной лабораторией, в том числе экологической. Арктический регион часто называют «ключевым районом», подразумевая определяющее влияние на планетарный климат, глобальные геофизические и биологические процессы. Специфические особенности арктической окружающей среды служат индикаторами глобальных экологических воздействий, таких как изменение климата и трансграничный перенос загрязнителей на большие расстояния.

Ожидается, что в XXI в. изменение климата в полярном регионе будет одним из самых значительных среди всех регионов на Земле и может вызвать экономические и экологические последствия планетарного масштаба. Предполагается, что освобождение поверхности Северного Ледовитого океана ото льда позволит превратить его в важнейшую круглогодичную транспортную артерию. Масштабное загрязнение воздушного пространства и моря,

радиоактивность и климатические изменения создают серьезные проблемы для Арктики, северных народов и сообществ.

С точки зрения реализации нефтегазовых проектов Арктика - один из наиболее сложных регионов в мире. Связано это с географической удаленностью, крайне низкими температурами, сложной ледовой обстановкой, уязвимой окружающей средой и присутствием коренного населения, обеспокоенного любым вмешательством извне.

Нефтегазовые проекты в Арктике должны предусматривать защиту экосистем и живой природы. На суше последствия загрязнения среды промышленными отходами могут ощущаться в течение десятилетий, причем пораженной может оказаться вся цепочка производства пищевой продукции, весьма уязвимой в этом плане отрасли экономики. Растительность Арктики чувствительна к загрязнению и медленно восстанавливается. Растения, подвергшиеся негативному воздействию, оказывают в свою очередь отрицательное воздействие на птиц и млекопитающих за счет уменьшения объемов пищи для них и числа мест обитания. Морское бурение, дноуглубительные и ряд других работ производственного характера отрицательно влияют на жизнь морских организмов.

Мировой океан все в большей степени превращается в мировую свалку из промышленных и бытовых отходов, радиоактивных и химических захоронений.

Много лет бытовало представление о неограниченных возможностях самоочищения морских вод. Знаменитый французский океанограф Жак Ив Кусто, который в течение многих лет изучал моря и океаны, пришел к обоснованному заключению о надвигающейся экологической катастрофе глобального масштаба, так как море, по его мнению, стало «сточной ямой», куда стекают отходы человеческой деятельности, и потому «из этой сточной ямы уходит жизнь».

Мировая общественность не случайно уделяет первостепенное внимание предупреждению и ликвидации разливов нефти в море. Большинство крупных

разливов имеют трансграничный характер как по непосредственному выносу нефти на побережье, так и по последствиям вредного хронического воздействия на морскую флору и фауну.

Особое значение для арктических и прилегающих регионов приобретает проблема загрязнения моря нефтью и нефтепродуктами в связи с интенсивным развитием нефтегазовой отрасли в Арктике. На этапе разведки и эксплуатации морских месторождений самую большую опасность представляют аварийные ситуации на буровых скважинах и плавучих платформах - нефтегазовые фонтаны из скважин, возникающие при этом пожары, внезапное разрушение оборудования и трубопроводов, ошибочные действия персонала, разрушение несущих конструкций и др.

Крупнейшая техногенная катастрофа произошла 20 апреля 2010 г. в Мексиканском заливе на нефтяной платформе Deepwater Horizon (компании British Petroleum - BP). В результате взрыва погибли 11 нефтяников, сама платформа затонула, начался масштабный разлив нефти из скважины на дне океана. Мексиканский залив превратился в «мертвую зону», особый вред был нанесен штатам Луизиана, Миссисипи и Алабама. Президент США Б. Обама назвал утечку нефти «беспрецедентной экологической катастрофой». Компания BP заявила, что берет на себя полную ответственность за последствия аварии на нефтедобывающей платформе в Мексиканском заливе. Общая утечка нефти составила 5 млн баррелей, причем собрана или уничтожена была лишь десятая ее часть. Значительный объем нефти остался лежать на глубине. Стоимость всех мер, принятых BP по устранению разлива нефти, оценивается в 8 млрд долларов.

Многие коренные народы Арктики - а их численность составляет около 400 тыс. человек - продолжают всецело полагаться на традиционные способы существования, что ставит их в полную зависимость от арктической экосистемы в вопросах питания, проживания и сохранения самобытности их культуры. Реализация нефтегазовых проектов, безусловно, приносит свои выгоды для местного населения, например связанные с увеличением числа рабочих мест, однако многие жители испытывают в этой связи и определенные неудобства и проблемы. Поэтому задача, стоящая перед государствами,

граничащими с Арктикой, заключается в поиске путей разработки ее энергетических ресурсов и одновременного обеспечения защиты окружающей среды и сохранения культуры и укладов местного населения.

Глобальные климатические изменения могут породить и межгосударственные противоречия, которые связаны с поиском и добычей энергоносителей, с использованием морских транспортных путей, биоресурсов, с дефицитом водных и продовольственных ресурсов. Страны Арктического региона разрабатывают национальные и региональные климатические программы, направленные на адаптацию к неблагоприятным последствиям климатических изменений. Проблема экологической безопасности северных и арктических регионов постоянно находится в фокусе внимания международных организаций и структур, правительств различных стран, научных центров и общественных движений.

Арктическая зона России

Россия всей своей историей, жизненными и национальными интересами неразрывно связана с Арктикой. Незримая линия Полярного круга протяженностью более 20 тыс. км пересекает огромные пространства страны и географически определяет границу российской Арктической зоны с территорией континентальной суши и островов более 3 млн км² и шельфа более 4 млн км². Российское государство не только владеет самыми крупными территориями и акваториями в Заполярье, но и является несомненным лидером по потенциалу «арктической экономики» в связи с формированием мощного нефтегазового комплекса и обладанием ресурсами твердых полезных ископаемых мирового значения.

В 2008 г. президентом Российской Федерации Д. А. Медведевым были утверждены «Основы государственной политики Российской Федерации в Арктике на период до 2020 года и дальнейшую перспективу». В этом документе определяются основные национальные интересы Российской Федерации в Арктике: использование Арктической зоны в качестве стратегической ресурсной базы Российской Федерации, обеспечивающей решение задач социально-экономического развития страны; сохранение Арктики в качестве зоны мира и сотрудничества; сбережение уникальных

экологических систем Арктики; использование Северного морского пути в качестве национальной единой транспортной коммуникации Российской Федерации в Арктике.

У России в начинающейся геополитической игре есть свои «козыри». Среди них - Штокманское газоконденсатное месторождение с запасами газа 3,7 трлн м³ (которое находится в суверенных водах России) и подводный хребет Ломоносова. Важно отметить, что разработка месторождения «Штокман» открывает перспективы освоения всего арктического шельфа России. Проекты такой сложности еще никогда и нигде не реализовывались, поэтому в освоении «Штокмана» будут участвовать лучшие в своем классе компании мира. В 2008 г. для разработки месторождения создан международный консорциум Shtokman Development (51 % акций принадлежит «Газпрому», 25 % - французской Total и 24 % - норвежской Statoil). На первом этапе планируется ежегодно добывать 22 млрд м³ газа, половина из которого пойдет на производство сжиженного природного газа, а вторая часть будет транспортироваться по трубопроводу в Европу. «Газпром» пытается структурировать будущее сотрудничество в «Штокмане»: кроме французской и норвежской компаний он приглашает китайских и других партнеров, сохраняя свои лидирующие позиции, так как общие капитальные затраты предварительно оценены в 250-300 млрд долларов. Найти и освоить такие объемы в одиночку не под силу даже «Газпрому». Американские эксперты тактику «Газпрома» охарактеризовали как наступление на Северный полюс, что, по их мнению, может привести к пересмотру мировой энергетической политики, когда широкое использование газа даст России особые преференции.

Для проведения широкомасштабного исследования Арктики, сбора убедительных доказательств континентальной природы арктического шельфа требуются значительные финансовые ресурсы. Но кроме увеличения затрат на научные исследования шельфа России предстоит «генеральная уборка» того «наследия», которое осталось от советского освоения Арктики. СССР вложил огромные средства в полярные исследования, создал самую мощную в мире систему метеостанций в полярных широтах, еще больше средств потребовалось на создание рубежей обороны, сетей связи и наблюдений систем ПВО и ВВС. Десятки лет в Арктику завозилось все, что нужно для ее освоения, для жизни

и деятельности людей, но фактически ничего из отходов с арктической территории не было вывезено. В апреле 2010 г., во время своего пребывания на архипелаге Земля Франца-Иосифа, премьер-министр РФ В. В. Путин заявил, что необходимо очистить этот регион от заброшенных свалок токсичных отходов, пустых бочек, а также различной техники, ставшей бесхозной после распада СССР.

Стратегия освоения Арктики

Повышенный интерес к региону обусловлен в первую очередь возможностями добычи здесь руд и углеводородного сырья. Для разработки крупнейших месторождений требуются значительные долгосрочные инвестиции и применение новейших технологий, поэтому проекты реализуются консорциумами из компаний мирового уровня. Для формирования нефтегазового комплекса в Северном море силами четырех государств потребовалось около 40 лет. Столько же времени своего «звездного часа» дожидались открытые месторождения полуострова Ямал до проектируемого начала их эксплуатации в 2010-2030 гг. Не менее сложные проблемы связаны с освоением Таймыра, Полярного Урала, архипелага Новая Земля, севера Якутии и Чукотки - каждый из этих регионов по территории превышает многие европейские государства и содержит месторождения ценных руд мирового значения.

Кардинальные изменения в экономической структуре Арктики связаны с формированием мощного нефтегазового комплекса как на суше, так и на море. Морская деятельность в значительной степени регламентируется международным правом, однако неоднократно поднимался вопрос о необходимости принятия специального закона, учитывающего специфику арктических морей и предусматривающего меру ответственности за их загрязнение. Арктика обладает ресурсами нефти и газа, сопоставимыми с Персидским заливом, но находится в несоизмеримо более сложных природных условиях. Для освоения потенциальных ресурсов потребуются не только применение новейших технологий, но и адаптация их для проектов, не имеющих аналогов во всем мире.

Научно-технический прогресс достиг уровня, когда проекты, которые совсем недавно казались фантастикой, становятся реальностью. Темпы освоения в основном будут определяться не техническими возможностями, а конъюнктурой мирового рынка и реальной политикой государств. «Энергетическая стратегия России до 2030 г.» направлена на постепенный переход от ресурсной политики к высокотехнологичным и инновационным технологиям. Во второй половине XXI в. приоритетными станут направления нефтехимического производства и экспорта готовой продукции, соответственно ускорение выполнения чрезвычайно сложных морских проектов по добыче и экспорту сырой нефти и газа теряет смысл.

Период освоения Арктики методами эксплуатации изолированных месторождений закончился. На смену пришла концепция комплексного освоения территорий в соответствии с долгосрочными национальными программами развития инфраструктуры территорий. Большое значение для их эффективной и взаимовыгодной реализации приобретает партнерство государства и частного бизнеса.

Проблемы справедливого распределения доходов, с учетом национальных и общественных интересов, можно решить путем совершенствования форм и содержания лицензионных соглашений. Государственная прерогатива – экспертиза проектов, контроль и мониторинг над выполнением технических и экологических требований, а также включение в контракты пунктов, предусматривающих защиту интересов региональных властей и местного населения. Вопросы окружающей среды давно вошли как обязательная составляющая технического обоснования проектов.

Формирование интегрированных информационных и спутниковых систем, единых транспортных сетей и выполнение крупных проектов международными консорциумами – изменения, свидетельствующие о консолидации как арктических, так и соседних государств. Для решения проблем охраны окружающей среды необходимо расширение международного сотрудничества, основные принципы которого разрабатывает Арктический совет.

Предстоит создать не только единые стандарты по предельным выбросам загрязняющих веществ и глобальные системы мониторинга, но и контролирующие структуры, наделенные полномочиями по взысканию штрафов за принесенный ущерб. Целесообразно создание международной арктической службы быстрого реагирования, которая обеспечит привлечение специальной техники и высококлассных специалистов для ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций и аварийных выбросов загрязняющих веществ. Одним из источников финансирования деятельности этой службы может стать обязательное экологическое страхование производств, характеризующихся повышенными экологическими рисками.

Современная концепция освоения Арктики базируется не только на принципиально новых возможностях научно-технического прогресса, но и на осознании человечеством необходимости бережного отношения к природе. Будущее поколение не должно получить в наследство планету, изуродованную в угоду промышленному развитию.

Экстремальные природно-климатические условия освоения Арктики, чрезвычайная уязвимость и медленная восстанавливаемость природных арктических экосистем, несовершенство правового регулирования территориальных споров - все это требует нетрадиционных организационных и технико-технологических решений и, естественно, влечет за собой привлечение колоссальных финансовых средств. Но это возможно только при условии объединения интеллектуально-финансовых ресурсов планеты, то есть формирования единого платежного субъекта. Ни в одной стране мира на это не хватит ни техники, ни технологий, ни материально-финансовых ресурсов, то есть задачи освоения ресурсов Арктики столь грандиозны, что многие из них можно будет осуществить только в XXII в., при условии создания к тому времени инфраструктурной базы для освоения и эксплуатации углеводородных месторождений Арктики.

Современные условия развития мира характеризуются обострением противоречий между глобальными, региональными и национальными интересами государств практически во всех сферах их взаимоотношений. В Арктике это проявляется более явно и жестко. Поэтому главный вопрос для

приарктических государств, а также для всех потенциальных участников освоения природных ресурсов Арктики - это обеспечение национальных интересов. Вместе с тем необходимо использовать интеграционный потенциал стран, образующих центры экономических и коммерческих связей, с учетом интересов широкого круга членов мирового сообщества. Для освоения Арктики необходимо формирование своего рода планетарного субъекта, реальное объединение ресурсов всего мирового сообщества, интеграция усилий приарктических государств и всех заинтересованных стран. Масштабность стоящих задач по освоению полярного региона требует выработки сбалансированной стратегии их решения, исходящей из взаимосвязанности проблем национальной безопасности государств и социально-экономического развития Арктического региона в целом.

Можно предположить, что в будущем труднодоступные природные ресурсы в Арктике, Антарктиде и других районах Земли, а позднее и на Луне станут достоянием всего человечества, их освоение, добыча и распределение будут регулироваться глобальными соглашениями.

Человечество уже осознало степень и масштабы угроз, которые несут обществу неограниченный промышленный рост, бездумная эксплуатация природных ресурсов, экологические катастрофы.

Устойчивое развитие Арктического региона

Быстро возрастающее значение Арктики требует от мирового сообщества и приарктических государств разработки принципиально новой арктической политики, направленной на обеспечение устойчивого развития полярных территорий. Интеграция Арктики в глобальное политическое и экономическое пространство связана с решением важнейших задач освоения полярного региона. Среди них – рациональное размещение производственных отраслей (прежде всего нефтегазовой отрасли), отвечающее новым территориальным, экономическим и демографическим условиям; защита и восстановление окружающей среды (включая уникальные природные комплексы); охрана традиционных форм жизнедеятельности коренных народов Арктики, их права на промыслы, на закрепление за ними природных

комплексов, с которыми связаны проживание этих малочисленных народов и традиционные формы их занятий.

Устойчивое развитие в Арктике призвано ориентировать хозяйственную деятельность на удовлетворение нынешних экономических и социальных потребностей, не ставя под угрозу экологическое состояние и ресурсную базу Арктики в будущем. Упор на удовлетворение потребностей означает, что центральным элементом концепции устойчивого развития выступает принцип справедливости и особое внимание уделяется сохранению возможностей для будущих поколений. Требуется разумное управление ресурсами Земли для будущей экономической деятельности, а одним из аспектов является сохранение и рациональное использование природных ресурсов.

Устойчивое развитие Арктического региона – сложный процесс согласованной политики и сотрудничества в первую очередь приарктических государств. Решение территориальных споров, разработка принципов использования биологических ресурсов и создание международных транспортных коридоров – важнейшие вопросы арктической политики. Совместные усилия государственных структур и общественности призваны обеспечить гармоничное развитие территорий с сохранением экологического равновесия Арктического бассейна.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Jan Hlobil

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, katedra slavistiky

Název bakalářské práce: Komentovaný překlad odborného textu

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Jitka Komendová, Ph.D.

Počet znaků: 107 874

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 16

Klíčová slova: globalizace, Arktida, odborný funkční styl, publicistický funkční styl, ekologie, stylistika, komentovaný překlad, překlad odborného textu

Charakteristika bakalářské práce: Tématem naší bakalářské práce byl překlad odborného textu s komentářem. Mezi důležitá témata patřila globalizace, ekologie a těžba nerostných surovin. Hlavním tématem byla Arktida. V teoretické části naší práce jsme se věnovali charakteristice a porovnání stylů publicistického a odborného. Úkolem následné praktické části byl překlad odborného textu a jeho následná analýza.